

**«Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті
қорғау» жұмыскерлер үшін**

Телефондарды
үнсіз режимге
ауыстырамыз

Уақытты бақылап,
уақытында аяқтаңыз

Келіссөздер
аудиториядан тыс
жүреді

Жұмыскерлерге арналған "Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау" курсының бағдарламасы

Бөлім 1. Қазақстан Республикасындағы еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау негіздері.

1.1 Қазақстан Республикасының Заңнамасы.

1.2. Еңбек саласындағы әлеуметтік серіктестігі.

1.3 Жұмыс беруші мен жұмыскердің еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласындағы құқықтары мен міндеттері. Жауапкершілік түрлері.

1.4 Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша оқытуды және нұсқау беруді ұйымдастыру.

1.5 Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды тергеп-тексеру және есепке алу. Жіті және созылмалы кәсіптік ауруларды (улануларды) тексеру және есепке алу.

Бөлім 2. Жұмыс орындағы еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау талаптары.

2.1. Қауіпті және зиянды өндірістік факторлар

2.2. Жеке қорғану құралдары.

2.3. Ұжымдық қорғау құралдары.

2.4. Құрал-саймандармен және құрылғылармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік талаптары.

2.5. Жабдықтарға, ғимараттарға, құрылыстарға қойылатын қауіпсіздік талаптары.

2.6. Кәсіпорын, бөлімше аумағы бойынша, баспалдақ марштары бойынша орын ауыстыру кезіндегі қауіпсіздік талаптары.

2.7. Тиеу-түсіру жұмыстары, жүктерді тасымалдау кезіндегі қауіпсіздік талаптары (қолмен, айлабұйымдарды қолдана отырып).

2.8. Төмен және жоғары температура жағдайында ашық ауада жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік талаптары.

Бөлім 1.

Қазақстан Республикасындағы еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау негіздері.

Тақырып 1.1 Қазақстан Республикасының Заңнамасы.

Жұмыскерлерге арналған "Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау" курсының бағдарламасы

**ҚР Конституциясы
(30.08.1995)**

**ҚР Еңбек кодексі
(23.11.2015)**

**"Азаматтық қорғау
туралы" ҚР Заңы
(11.04.14)**

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі курсты өткізу кезіндегі негізгі құжаттар Қазақстан Республикасының еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласындағы заңнамасы негізделеді:

Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 30 тамыздағы Конституциясы;

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы №414-V Еңбек кодексі;

2015 жылғы 25 желтоқсандағы № 1019" Жұмыскерлерді еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша оқытуды жүргізу, оларға нұсқама беру және білімдерін тексеру қағидалары және мерзімдері";

"Жұмыс берушінің еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықты әзірлеу, бекіту және қайта қарау қағидалары" 2015 жылғы 30 қарашадағы № 927;

және өзге де заңдар; Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтары; Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулылары; атқарушы билік органдарының нормативтік құқықтық актілері; жергілікті атқарушы органдардың актілері және жұмыс берушілердің еңбек құқығы нормаларын қамтитын актілері.

ҚР ЕК-нің 2-бабы

Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасы Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді және еңбек кодексінен, ҚР заңдары мен ҚР өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

Қазақстан Республикасы Еңбек заңнамасының мақсаты еңбек қатынастарын және еңбек қатынастарына тікелей байланысты өзге де қатынастарды еңбек қатынастары тараптарының құқықтары мен мүдделерін қорғауға, еңбек саласындағы құқықтар мен бостандықтардың ең төменгі кепілдіктерін белгілеуге бағытталған құқықтық реттеу болып табылады.

Қазақстан Республикасы Еңбек заңнамасының міндеттері еңбек қатынастары тараптары мүдделерінің теңгеріміне, әлеуметтік тұрақтылыққа, қоғамдық келісімге бағытталған қажетті құқықтық жағдайлар жасау болып табылады.

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V Еңбек кодексі еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы жөніндегі ережелерді регламенттейтін негізгі құжат болып табылады.

Еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы бойынша талаптарын қамтитын құжаттар

- Ұйымның еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі ұжымдық шарттар мен келісімдер;
- Жеке еңбек келісім-шарттары;
- Жұмыс берушінің еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша актілері, оның ішінде еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықтар;
- Кәсіпорын стандарттары;
- Салалық нормалар мен ережелер.

Еңбек кодексі :

- 1) еңбек қатынастарын реттейді;
- 2) еңбекке тікелей байланысты қатынастар;
- 3) әлеуметтік серіктестік қатынастарын реттейді;
- 4) қауіпсіздік және еңбекті қорғау жөніндегі қатынастар.

1 - бап. ҚР ЕК-де қолданылатын негізгі ұғымдар

Еңбекті қорғау - құқықтық, әлеуметтік-экономикалық, ұйымдастыру-техникалық, санитариялық-эпидемиологиялық, емдеу-профилактикалық, оңалту және өзге де іс-шаралар мен құралдарды қамтитын, еңбек қызметі процесінде қызметкерлердің өмірі мен денсаулығының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жүйесі.

Еңбек қауіпсіздігі - еңбек қызметі процесінде жұмыскерлерге зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлардың әсерін болғызбайтын іс-шаралар кешенімен қамтамасыз етілген жұмыскерлердің қорғалуының жай-күйі.

1 - бап. ҚР ЕК-де қолданылатын негізгі ұғымдар

Еңбек қауіпсіздігі жағдайлары - жұмыскер еңбек міндеттерін орындаған кезде еңбек процесі мен өндірістік ортаның еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау талаптарына сәйкестігі.

Қауіпсіз еңбек жағдайлары - жұмыс істейтіндерге өндірістік факторлардың әсер ету деңгейі белгіленген нормативтерден аспайтын еңбек жағдайлары.

Еңбекті қорғауды басқару жүйесі- еңбекті қорғау саясатын іске асыру, еңбек қауіпсіздігі талаптарын орындау, кәсіби тәуекелдерді басқару жөніндегі өзара байланысты іс-шаралар кешені

Зиянды еңбек жағдайлары - зиянды өндірістік факторлардың болуымен сипатталатын еңбек жағдайлары.

Қауіпті еңбек жағдайлары - еңбекті қорғау ережелері сақталмаған жағдайда белгілі бір өндірістік немесе жойылмайтын табиғи факторлардың әсері қызметкердің өндірістік жарақатына, денсаулығының кенеттен нашарлауына немесе улануына әкеп соқтыратын, нәтижесінде еңбекке қабілеттілігінен уақытша немесе тұрақты айрылу, кәсіптік ауру не өлім болатын еңбек жағдайлары.

Зиянды өндірістік фактор - қызметкердің ауруына немесе еңбекке қабілеттілігінің төмендеуіне және (немесе) ұрпақтың денсаулығына теріс әсер етуіне әкеп соғуы мүмкін өндірістік фактор.

Қауіпті өндірістік фактор - қызметкерге әсер етуі уақытша немесе тұрақты еңбекке жарамсыздыққа (өндірістік жарақатқа немесе кәсіптік ауруға) немесе қайтыс болуына әкеп соғуы мүмкін өндірістік фактор;

180 - бап. Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі талаптар және іс-шараларды қаржыландыру

1. Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі талаптар Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінде белгіленеді және жұмыскерлердің еңбек қызметі процесінде олардың өмірі мен денсаулығын сақтауға бағытталған қағидаларды, рәсімдер мен нормативтерді қамтуға тиіс.

2. Жұмыс берушілер мен жұмыскерлер Қазақстан Республикасының аумағында өз қызметін жүзеге асырған кезде еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі талаптарды орындауға міндетті.

3. Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі іс-шараларды қаржыландыру жұмыс берушінің қаражаты және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған басқа да көздер есебінен жүзеге асырылады.

Жұмыскерлер бұл мақсаттарға шығындар көтермейді.

Қаражат көлемі жұмыс берушінің актісінде немесе ұжымдық шартқа сәйкес белгіленеді.

Арнайы киім - жұмыскерді зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлардан қорғауға арналған киім, аяқ киім, бас киім, қолғап, өзге де жеке қорғаныш құралдары;

Ұжымдық қорғаныш құралдары - екі және одан да көп жұмыскерді зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлардың әсерінен бір мезгілде қорғауға арналған техникалық құралдар;

Жұмыс беруші – жұмыскер еңбек қатынастарында болатын жеке немесе заңды тұлға.

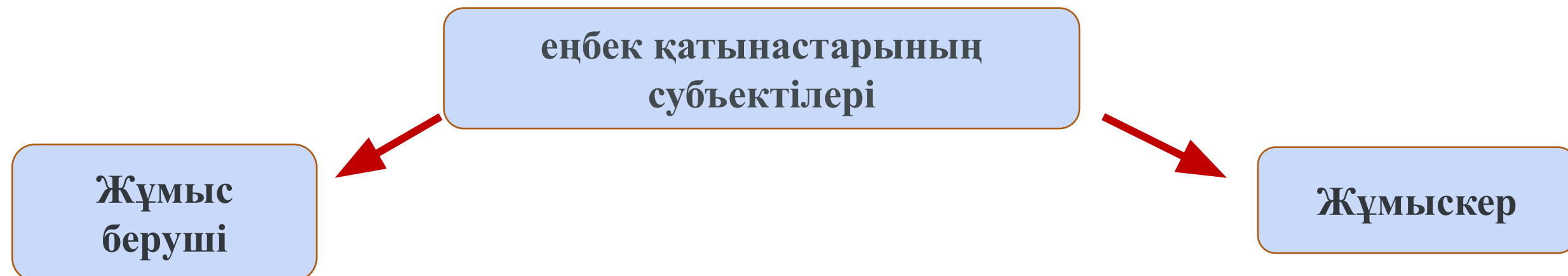
Жұмыскер – жұмыс берушімен еңбек қатынастарында тұратын және еңбек шарты бойынша жұмысты тікелей орындайтын жеке тұлға.

Жұмыс орны – жұмыскердің еңбек қызметі процесінде еңбек міндеттерін орындауы кезінде оның тұрақты немесе уақытша болатын орны

Еңбек қатынастары – Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасында, келісімдерде, еңбек, ұжымдық шарттарда және жұмыс берушінің актілерінде көзделген құқықтар мен міндеттерді жүзеге асыру кезінде **жұмыскер мен жұмыс берушінің арасында туындайтын қатынастар**.

Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жағдайларды қоспағанда, еңбек қатынастары жұмыскер мен жұмыс берушінің арасында осы Кодекске сәйкес жасалатын еңбек шарты негізінде туындайды

Ұжымдық шарт – ұйымдағы әлеуметтік-еңбек қатынастарын реттейтін, жұмыскерлердің өкілдері арқылы жұмыскерлер мен жұмыс беруші арасында жасалатын жазбаша келісім нысанындағы құқықтық акт;

Тема 1.2

Социальное партнерство в сфере труда

Әлеуметтік әріптестік - Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасында, келісімдерде, еңбек, ұжымдық шарттарда және жұмыс берушінің актілерінде көзделген құқықтар мен міндеттерді жүзеге асырудан туындайтын қызметкер мен жұмыс берушінің арасындағы қарым-қатынас;

Тұрақты жұмыс істейтін республикалық, салалық, өңірлік КОМИССИЯЛАР мынадай қағидаттар негізінде құрылады:

1) комиссиялардың қызметіне Атқарушы билік органдары өкілдерінің, жұмыс берушілер мен қызметкерлер өкілдерінің міндетті түрде қатысуы;

2) тараптардың өкілеттері

3) тепе-тең өкілдік ету

4) тараптардың тең құқықтығы

5) тараптардың өзара жауапкершілігі

Әлеуметтік әріптестік тараптардың әлеуметтік әріптестік органдары арқылы өзара іс-қимылы нысанында қамтамасыз етіледі:

1) республикалық деңгейде - әлеуметтік әріптестік және әлеуметтік еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі республикалық үшжақты комиссия;

2) салалық деңгейде - әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі салалық комиссиялар;

3) өңірлік (облыстық, қалалық, аудандық) деңгейде - әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі облыстық, қалалық, аудандық комиссиялармен

4) ұйымдар деңгейінде Қазақстан Республикасының заңнамасына негізделген қызметкерлердің өкілдері мен жұмыс беруші арасында еңбек саласындағы өзара нақты міндеттемелерді белгілейтін ұжымдық шарттар нысанында жүзеге асырылады.

Еңбек кодексі реттейді:

- 1) еңбек қатынастары;
- 2) еңбекке тікелей байланысты қатынастар;
- 3) әлеуметтік әріптестік қатынастары;
- 4) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі қатынастар

Трудовой договор - письменное соглашение между работником и работодателем Еңбек шарты-қызметкер мен жұмыс берушінің арасындағы жазбаша келісім, оған сәйкес

в соответствии с которым

работник обязуется қызметкер міндеттенеді

- - лично выполнять работу (трудовую функцию), жұмысты (еңбек функциясын) жеке орындау,
- - соблюдать правила трудового распорядка; - еңбек тәртібінің ережелерін сақтауға;

работодатель обязуется

- - предоставить работнику работу по обусловленной трудовой функции,
- - обеспечить условия труда, предусмотренные настоящим Кодексом, законами Республики Казахстан и иными нормативными правовыми актами Республики Казахстан, коллективным договором, актами работодателя,
- - своевременно и в полном размере выплачивать работнику заработную плату.
- жұмыс беруші міндеттенеді- қызметкерге шартты еңбек функциясы бойынша жұмыс ұсыну,- осы Кодексте, Қазақстан Республикасының заңдарында және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінде, ұжымдық шартта, жұмыс берушінің актілерінде көзделген еңбек жағдайларын қамтамасыз етуге ; , - қызметкерге жалақыны уақтылы және толық мөлшерде төлеу.

Еңбек шартында мыналар болуға тиіс:

1) тараптардың деректемелері;

2) белгілі бір мамандық, кәсіп, біліктілік немесе лауазым бойынша жұмысы (еңбек функциясы);

3) жұмысты орындау орны;

4) еңбек шартының мерзімі;

5) жұмыстың басталу күні;

6) жұмыс уақыты мен демалыс уақыты режимі;

7) еңбекке ақы төлеудің мөлшері мен өзге де шарттары;

Еңбек шартында мыналар болуға тиіс :

8) егер жұмыс ауыр жұмыстарға жататын болса және (немесе) зиянды және (немесе) қауіпті жағдайларда орындалатын болса, еңбек жағдайларының сипаттамасы, кепілдіктер мен жеңілдіктер;

9) жұмыскердің құқықтары мен міндеттері;

10) жұмыс берушінің құқықтары мен міндеттері;

11) еңбек шартын өзгерту және тоқтату тәртібі;

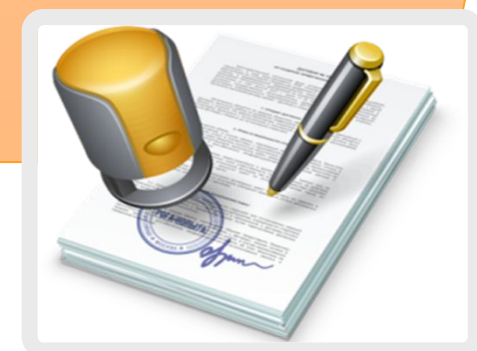
12) тараптардың жауапкершілігі;

13) жасалу күні және реттік нөмірі.

Еңбек шартын жасауға рұқсат етілген жас (ҚР ЕК 31 тарау)

1. Он алты жасқа толған азаматтармен еңбек шартын жасасуға жол беріледі.
2. Еңбек шарты:
 - 1) орта білім беру ұйымында негізгі орта, жалпы орта білім алған жағдайларда, он бес жасқа толған азаматтармен;
 - 2) оқудан бос уақытта, денсаулығына зиян келтірмейтін және оқу процесін бұзбайтын жұмысты орындау үшін он төрт жасқа толған оқушылармен;
 - 3) кинематография ұйымдарында, театрларда, театр және концерт ұйымдарында, цирктерде денсаулығына және имандылық тұрғысынан дамуына нұқсан келтірмей, шығармалар жасауға және (немесе) орындауға қатысу үшін осы тармақтың [2\) тармақшасында](#) айқындалған талаптарды сақтай отырып, он төрт жасқа толмаған адамдармен еңбек шарты жасалуы мүмкін.
3. Осы баптың 2-тармағында айқындалған жағдайларда еңбек шартына кәмелетке толмаған адаммен қатар оның заңды өкілдерінің біреуі қол қоюға тиіс.

33-бап. Еңбек шартын жасасу, өзгерту және толықтыру тәртібі

1. Еңбек шарты **жазбаша нысанда кемінде екі данада жасалады және оған тараптар қол қояды.** Еңбек шартының бір-бір данасы жұмыскер мен жұмыс берушіде сақталады.

.

2. Осы Кодексте көзделген жағдайларды қоспағанда, еңбек шартына, оның ішінде басқа жұмысқа ауыстыру кезінде, өзгерістер мен толықтырулар енгізуді тараптар осы баптың [1-тармағында](#) көзделген тәртіппен қосымша келісім түрінде жазбаша нысанда жүзеге асырады.

Еңбек шартының талаптарын өзгерту туралы хабарламаны еңбек шарты тараптарының бірі береді және екінші тарап оны берілген күнінен бастап бес жұмыс күні ішінде қарайды. Еңбек шартының талаптарын өзгерту, оның ішінде басқа жұмысқа ауыстыру кезінде өзгерту туралы хабарлама алған тарап қабылданған шешім туралы осы бапта белгіленген мерзімде екінші тарапқа хабарлауға міндетті.

3. Адамды жұмысқа жіберу еңбек шартын жасасқаннан кейін ғана жүзеге асырылады.

Жұмыс берушінің кінәсінен еңбек шарты болмаған және (немесе) тиісті түрде ресімделмеген жағдайда, ол Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен жауаптылықта болады.

Бұл жағдайда еңбек қатынастары жұмыскер жұмысқа кіріскен күннен бастап туындады деп есептеледі.

4. Еңбек шартының жұмыс берушінің кінәсінен жарамсыз деп танылуы бұрынғы жұмыскердің еңбегіне ақы алу, жыл сайынғы ақы төленетін еңбек демалысының пайдаланылмаған күндері үшін өтемақы төлемін, өзге де төлемдер мен жеңілдіктер алу құқығынан айырылуына әкеп соқпайды.

Еңбек шартының жекелеген талаптарының жарамсыз деп танылуы еңбек шартының тұтастай жарамсыздығына әкеп соқпайды.

36-бап. Еңбек шартындағы сынақ мерзімі туралы талап

1. Еңбек шартын жасасқан кезде еңбек шартында жұмыскердің тапсырылатын жұмысқа біліктілігінің сәйкестігін тексеру мақсатында сынақ мерзімі туралы талап белгіленуі мүмкін. **Сынақ мерзімі еңбек шартында көрсетілген жұмыс басталған күннен басталады.**

2. Сынақ мерзімі жұмыскердің жұмыс өтіліне қосылады және **үш айдан аспауға** тиіс. Ұйымдардың басшылары және олардың орынбасарлары, бас бухгалтерлер мен олардың орынбасарлары, филиалдар, ұйымдар өкілдіктерінің басшылары үшін сынақ мерзімі **алты айға дейін ұзартылуы** мүмкін

3. Жұмыскер жұмыста нақты болмаған кезеңге сынақ мерзімі тоқтатыла тұрады.

1. **Жұмыскердің сынақ мерзімі кезеңіндегі жұмысы теріс нәтиже берген кезде, жұмыс беруші оған еңбек шартын бұзуға негіз болған себептер көрсетілген хабарлама беріп, онымен еңбек шартын бұзуға құқылы.**
2. Егер сынақ мерзімі аяқталса және жұмыс беруші еңбек шартының бұзылуы туралы хабардар етпесе, **онда жұмыскер сынақ мерзімінен өткен болып есептеледі.**

ҚР ЕК42-бабы. Бос тұрып қалу жағдайында басқа жұмысқа уақытша ауыстыру

Өндірістік қажеттілік болған, оның ішінде жоқ жұмыскерді уақытша алмастырған жағдайда, жұмыс берушінің жұмыскерді оның келісімінсіз күнтізбелік жыл ішінде үш айға дейінгі мерзімге, орындалатын жұмыс бойынша еңбегіне ақы төлей отырып, бірақ бұрынғы жұмысындағы орташа жалақысынан кем емес жалақымен, еңбек шартында келісілмеген және денсаулық жағдайына байланысты қарсы көрсетілімі жоқ, сол ұйымдағы, сол жердегі басқа жұмысқа не жұмыс берушінің басқа жерде орналасқан құрылымдық бөлімшесіне ауыстыруға құқығы бар.

Жұмыс берушінің басқа жерде орналасқан құрылымдық бөлімшесіне уақытша ауыстырған кезде жұмыскерге осы Кодекстің [127-бабында](#) көзделген мөлшерлерде өтемақы төленеді.

1. Бос тұрып қалу жағдайында жұмыс берушінің жұмыскерді денсаулық жағдайына байланысты қарсы көрсетілімі жоқ басқа жұмысқа оның келісімінсіз, бос тұрып қалудың барлық кезеңіне ауыстыруға құқығы бар.

2. Бос тұрып қалу жағдайында басқа жұмысқа уақытша ауыстыру кезінде жұмыскердің еңбегіне ақы төлеу орындалатын жұмыс бойынша жүргізіледі.

46-бап. Еңбек жағдайларының өзгеруі

1. Қайта ұйымдастыруға немесе экономикалық, технологиялық жағдайлардың, еңбекті ұйымдастыру жағдайларының өзгеруіне және (немесе) жұмыс берушінің жұмыс көлемінің қысқаруына байланысты өндірісті ұйымдастырудағы өзгерістерге орай, жұмыскер өз мамандығына немесе кәсібіне, тиісті біліктілігіне сәйкес жұмысын жалғастырған кезде, еңбек жағдайларын өзгертуге жол беріледі. Еңбек жағдайлары өзгерген кезде еңбек шартына тиісті толықтырулар мен өзгерістер енгізіледі.

2. Егер еңбек, ұжымдық шарттарда хабардар етудің неғұрлым ұзақ мерзімі көзделмесе, жұмыс беруші жұмыскерді еңбек жағдайларының осы баптың [1-тармағында](#) көрсетілген себептер бойынша орын алған өзгеруі туралы күнтізбелік он бес күннен кешіктірмей хабардар етуге міндетті.

3. Жұмыскер еңбек жағдайларының өзгеруіне байланысты жұмысты жалғастырудан жазбаша бас тартқан жағдайда не жұмыскердің еңбек жағдайларының өзгеруіне байланысты жұмысты жалғастырудан жазбаша бас тартуды беруден бас тартуын куәландыратын акт болған кезде жұмыскермен еңбек шарты осы Кодекстің 58-бабы 1-тармағының [2\) тармақшасында](#) көзделген негіз бойынша тоқтатылады.

Егер осы баптың 1-тармағында көрсетілген мән-жайлар жұмыскерлердің санын немесе штатын қысқартуға әкеп соғуы мүмкін болған жағдайда, жұмыс берушінің жұмыс орындарын сақтап қалу мақсатында толық емес жұмыс уақыты режимін енгізуге құқығы бар.

ҚР ЕК 43-бабы. Денсаулық жағдайына байланысты басқа жұмысқа уақытша ауыстыру

1. Еңбек міндеттерін орындауға байланысты алған өндірістік жарақатына, кәсіптік ауруға шалдығуына немесе денсаулығына өзге де зақым келуіне немесе денсаулығына өндіріспен байланысты емес өзге де зақым келуіне байланысты медициналық қорытынды негізінде жұмыс беруші еңбекке жарамдылығы қалпына келгенге немесе мүгедектік белгіленгенге не кәсіптік еңбекке жарамдылығынан айырылуы белгіленгенге дейін жұмыскерді денсаулық жағдайы бойынша қарсы көрсетілімі жоқ басқа жұмысқа уақытша ауыстыруға не еңбек, ұжымдық шарттарда, жұмыс берушінің актісінде жазылған шарттармен оны жұмыстан босатуға міндетті.

. Жұмыс беруші немесе қабылдаушы жұмыскерін жұмыстан шеттетуге міндетті:

- 1) жұмыста алкогольдік, есірткілік, уытқұмарлық масаңдық (соларға ұқсас) жағдайында болған немесе жұмыс күні ішінде осындай масаңдық туғызатын заттарды пайдаланған;
- 2) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау немесе өнеркәсіптік қауіпсіздік мәселелері жөнінде білімін тексеру бойынша емтихандар тапсырмаған;
- 3) жұмыс беруші немесе қабылдаушы тарап берген жеке және (немесе) ұжымдық қорғаныш құралдарын пайдаланбаған;
- 4) егер Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес міндетті болып табылатын болса, медициналық қарап-тексеруден не ауысым алдындағы медициналық куәландырудан өтпеген;
- 5) жұмыскерді еңбек шартында келісілген жұмысты орындау үшін қажетті көлік құралын басқару құқығынан немесе басқа да рұқсаттардан айырған жағдайда;

ҚР ЕК 48-бабы. Жұмыстан шеттету

Отстранение от работы (ст.48 ТД РК)

6) егер әрекеттері немесе әрекетсіздігі өзінің, оның ішінде басқа да жұмыскерлердің өмірі мен денсаулығы үшін ауыр зардаптарға, өндірістік жарақаттар мен аварияларға, еңбекті қорғау, өрт қауіпсіздігі не көліктегі жол жүрісі қауіпсіздігі қағидаларының бұзылуына әкеп соқса немесе әкеп соғуы мүмкін болса, жұмыскерді, жіберуші тараптың жұмыскерін жұмыстан шеттетуге міндетті.

7. Толық материалдық жауаптылықты өзіне алғаны туралы жазбаша шарттың негізінде жұмыскерге, жіберуші тараптың жұмыскеріне берілген мүліктің және басқа да құндылықтардың сақталуын қамтамасыз етпеген жұмыскерді, жіберуші тараптың жұмыскерін жұмыс берушінің немесе қабылдаушы тараптың жұмыстан шеттетуге құқығы бар.

8. Жұмыстан шеттету кезеңінде жұмыскердің, жіберуші тарап жұмыскерінің жалақысы сақталмайды және еңбекке уақытша жарамсыздығы бойынша әлеуметтік жәрдемақы жұмыс берушінің немесе қабылдаушы тараптың қаражаты есебінен төленбейді.

9. Жұмыскерді, жіберуші тараптың жұмыскерін жұмыстан шеттету оны шеттету үшін негіз болған себептер анықталғанға және (немесе) жойылғанға дейінгі мерзімге жұмыс берушінің актісімен немесе қабылдаушы тараптың актісімен жүзеге асырылады.

Еңбек шартын тоқтату үшін негіздер:

- 1) тараптардың келісімі бойынша еңбек шартын бұзу;
- 2) еңбек шарты мерзімінің аяқталуы;
- 3) жұмыс берушінің бастамасы бойынша еңбек шартын бұзу;
- 4) жұмыскердің басқа жұмыс берушіге ауысуына байланысты;
- 5) жұмыскердің бастамасы бойынша еңбек шартын бұзу;
- 6) тараптардың еркінен тыс мән-жайлар;
- 7) жұмыскердің еңбек қатынастарын жалғастырудан бас тартуы;
- 8) Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген жағдайлардан басқа, жұмыскердің сайланбалы жұмысқа (лауазымға) ауысуы немесе еңбек қатынастарын жалғастыру мүмкіндігін жоққа шығаратын лауазымға тағайындалуы;

Ұжымдық шарт-ұйымдағы әлеуметтік-еңбек қатынастарын реттейтін, қызметкерлер атынан олардың өкілдері мен жұмыс беруші арасында жасалатын жазбаша келісім нысанындағы құқықтық акт..

Ұжымдық келіссөздерді бастау және ұжымдық шарт жасасу туралы ұсынысты тараптардың кез келгені жасауы мүмкін

Екінші тараптың ұжымдық шарт жасасу жөніндегі келіссөздерді бастау туралы ұсынысы бар хабарламасын алған тарап оны он жұмыс күні ішінде қарауға және осы баптың [4-тармағында](#) белгіленген тәртіппен келіссөздерге кірісуге міндетті.

Тараптардың келісіміне қол жеткізілген кезде, ұжымдық шарт кемінде екі данада жасалады және оған тараптардың өкілдері қол қояды.

157 - бап. Ұжымдық шарттың мазмұны мен құрылымы

1. Ұжымдық шарттың мазмұны мен құрылымын тараптар жасалған бас, салалық және өңірлік келісімдерге сәйкес айқындайды.

Ұжымдық шартқа келесі ережелер енгізіледі:

1) еңбекке ақы төлеуді нормалау, оның жүйелері, жұмыскерлерге, оның ішінде ауыр жұмыстарда, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстарда істейтін жұмыскерлерге тарифтік мөлшерлемелер мен айлықақылар, үстемеақылар мен қосымша ақылар мөлшері туралы;

2) разрядаралық коэффициенттерді белгілеу туралы;

3) еңбек демалыстарының жұмыс уақыты мен демалыс уақытының ұзақтығы туралы;

4) саламатты және қауіпсіз еңбек пен тұрмыс жағдайларын жасау туралы, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі іс-шараларды қаржыландыру көлемі туралы, денсаулық сақтауды жақсарту туралы;

5) кәсіптік одақтың қызметі үшін жағдайлар жасау туралы;

6) ұжымдық шартқа өзгерістер мен толықтырулар енгізу тәртібі туралы;

7) жұмыскерлер мен жұмыс берушінің ұжымдық шарттың орындалуын бақылауы және ол үшін жауаптылығы туралы ережелер болуға тиіс;

8) жұмыскерлер өкілдерінің пікірін есепке алуды талап ететін жұмыс берушінің актілері туралы;

9) зейнеткерлік жасқа толған адамдарды ауыр жұмыстарға, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстарға жіберу тәртібі туралы ережелер болуға тиіс.

Ұжымдық шартқа жұмыскерлер мен жұмыс берушінің мынадай мәселелер бойынша өзара міндеттемелері енгізілуі мүмкін:

- 1) еңбекті ұйымдастыруды жақсарту және өндіріс тиімділігін арттыру туралы;
- 2) жалақыны индекстеу тәртібі туралы;
- 3) босатылатын жұмыскерлерді жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету, оларды даярлау, біліктілігін арттыру, қайта даярлау және жұмысқа орналастыру туралы;
- 4) даярлаудан, қайта даярлаудан, біліктілігін арттырудан өтіп жатқан жұмыскерлерге, сондай-ақ жұмысты оқумен қоса атқаратын жұмыскерлерге берілетін кепілдіктер мен жеңілдіктер туралы;
- 5) жұмыскерлердің тұрғын үй және тұрмыстық жағдайларын жақсарту туралы;
- 6) қызметкерлерді сауықтыру, санаторий-курорттық емдеу және олардың демалысы туралы;
- 7) кәсіптік одақ органдарына сайланған жұмыскерлерге, сондай-ақ сайланбалы өкілдерге кепілдіктер және олардың қызметін жүзеге асыру үшін жасалатын жағдайлар туралы;
- 8) кәсіптік одақтың мүшелері болып табылатын жұмыскерлермен еңбек шартын бұзған кезде кәсіптік одақ органының уәжді пікірін есепке алу тәртібі туралы;
- 9) жұмыскер зейнеткерлік жасқа толған кезде жұмыс берушінің бастамасы бойынша еңбек шартын бұзған жағдайдағы өтемақы төлемі туралы;
- 10) жұмыскерлердің жұмыс берушінің орналасқан жерінен немесе жинау пунктінен жұмыс орнына дейін және кері қайтқанда жолда болған уақыты үшін өтемақы төлемі туралы;
- 11) Қазақстан Республикасының міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылған, жүктілікке және босануға, жаңа туған баланы (балаларды) асырап алуға байланысты табысынан айырылған жағдайда төленетін әлеуметтік төлем сомасы шегеріле отырып, орташа жалақысын сақтай отырып, жүктілікке және босануға байланысты демалысқа, жаңа туған баланы (балаларды) асырап алған қызметкерлерге берілетін демалысқа ақы төлеу туралы;
- 12) жұмыскерлер мен жұмыс берушінің өздері келтірген нұқсан үшін жауаптылығы туралы;
- 13) ерікті зейнетақы жарналары туралы;
- 14) жұмыскерлер мен олардың отбасыларын медициналық сақтандырудың кепілдіктері туралы, қоршаған ортаны қорғау туралы;
- 15) сақтандыру ұйымымен зейнетақы аннуитеті шартын жасасу үшін жұмыскердің қаражаты жеткіліксіз болған жағдайда, оның пайдасына жұмыс берушінің қаражаты есебінен ерікті зейнетақы жарналарын жүзеге асыру туралы;
- 16) жұмыскерлерді Қазақстан Республикасы Еңбек заңнамасының негіздеріне оқыту жөніндегі іс-шаралар туралы;
- 17) жәрдемақылар мен өтемақы төлемдерін, оның ішінде еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғалар кезінде төлеу туралы;
- 18) тараптар және осы Кодекс айқындаған басқа да мәселелер жатады.

Ұжымдық шарт Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасымен, бас, салалық, өңірлік келісімдермен салыстырғанда жұмыскерлердің жағдайын нашарлатпауға тиіс. Мұндай ережелер жарамсыз деп танылады және қолданылмауға тиіс.

158-бап. Ұжымдық шарттың мерзімдері, қолданылу аясы және тараптардың жауапкершілігі

1. Ұжымдық шарт тараптар айқындайтын мерзімге жасалады.

2. Ұжымдық шарт, егер оның ережелерінде өзгеше көзделмесе, оған қол қойылған кезден бастап күшіне енеді және Тараптардың орындауы үшін міндетті болады.

Ұжымдық шарттың қолданылу мерзімі өткен жағдайда, тараптардың ең болмағанда біреуі оның қолданылу мерзімі өткенге дейін жаңа ұжымдық шарт жасасу туралы ұсыныс енгізген жағдайда, ол жаңа ұжымдық шарт жасалғанға дейін, бірақ бір жылға дейінгі мерзімнен аспайтын мерзімге ұзартылған болып есептеледі.

Ұжымдық шартта осы тармақтың екінші бөлігінде белгіленген мерзімді шектемей, оны жана ұжымдық шарт жасалған күнге дейін ұзарту көзделуі мүмкін.

3. Ұжымдық шарттың күші жұмыс берушіге және олардың атынан ұжымдық шарт жасалған ұйымның қызметкерлеріне және оған қосылған қызметкерлерге қолданылады. Қосылу тәртібі мен шарттары ұжымдық шартта айқындалады.

4. Ұйым таратылған, ол банкрот деп жарияланған кезде ұжымдық шарттың қолданылуы барлық қызметкерлермен еңбек шарттары тоқтатылған күннен бастап тоқтатылады.

5. Тараптар өкілдерінің ұжымдық шартты жасасу, өзгерту, толықтыру жөніндегі келіссөздерге қатысудан жалтаруы немесе ұжымдық шарт жасасудан негізсіз бас тартуы, келіссөздер жүргізу мерзімдерін бұзуы және тиісті комиссияның жұмысын қамтамасыз етпеуі, келіссөздер жүргізу және ұжымдық шарт ережелерінің сақталуын бақылауды жүзеге асыру үшін қажетті ақпаратты бермеуі, сол сияқты оның талаптарын бұзуы немесе орындамауы Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады

Тема 1.2

Права и обязанности работодателя и работника в области безопасности и охраны труда. Виды ответственности.

Жұмыскердің төмендегілерге құқығы бар

ҚЖЕҚ бойынша талаптарға сәйкес жабдықталған жұмыс орны

ҚЖЕҚ жөніндегі талаптарға сәйкес санитариялық-тұрмыстық үй-жайлармен, ЖҚҚ құралдарымен қамтамасыз ету

ҚЖЕҚ жөніндегі талаптарға сәйкес келмеуіне байланысты ұйымның жұмысы тоқтатыла тұрған уақытта жалақының сақталуы

Еңбек міндеттерін қауіпсіз орындау үшін қажетті білім беру және кәсіптік даярлау

; Жұмыс беруші жұмыскерді жеке және (немесе) ұжымдық қорғаныш құралдарымен қамтамасыз етпеген жағдайда және денсаулығына немесе өміріне қатер төндіретін ахуал туындаған кезде бұл туралы тікелей басшысына немесе жұмыс берушіге жазбаша түрде хабарлай отырып, жұмысты орындаудан бас тарту;

Жұмыс орны және ҚЖЕҚ жағдайларының жай-күйі туралы, бар тәуекел туралы, және оны қорғау жөніндегі шаралар туралы сенімді ақпарат алу

Еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті органға жұмыс орнындағы еңбек жағдайларын және еңбекті қорғауды зерттеп - қарауды жүргізу туралы өтініш

ҚЖЕҚ жағдайларын жақсарту жөніндегі мәселелерді тексеруге және қарауға жеке немесе өкіл арқылы қатысу

Жұмыскердің келесі құқықтары бар:

- 1) осы Кодексте көзделген тәртіппен және шарттарда еңбек шартын жасасу, өзгерту, толықтыру, тоқтату;
- 2) жұмыс берушіден еңбек, ұжымдық шарттардың, келісімдердің, жұмыс беруші актілерінің талаптарын орындауды талап ету;
- 3) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау;
- 4) еңбек жағдайлары мен еңбекті қорғаудың жай-күйі туралы толық және анық ақпарат алуға;
- 5) еңбек, ұжымдық шарттардың талаптарына сәйкес уақтылы және толық көлемде жалақы төленуіне;
- 6) осы Кодекске сәйкес бос тұрып қалу ақысын төлеуге;
- 7) тынығуға, оның ішінде жыл сайынғы ақы төленетін еңбек демалысына құқығы бар;
- 8) егер Қазақстан Республикасының заңдарында өзгеше көзделмесе, кәсіптік одақ құру, сондай-ақ оған мүшелік құқығын қоса алғанда, өзінің еңбек құқықтары мен мүдделерін білдіру және қорғау үшін бірігуге құқығы бар;
- 9) өз өкілдері арқылы ұжымдық келіссөздерге және Ұжымдық шарт жобасын әзірлеуге қатысу, сондай-ақ қол қойылған ұжымдық шартпен танысу;
- 10) еңбек (қызметтік) міндеттерін орындауға байланысты денсаулығына келтірілген зиянды өтеу;
- 11) міндетті әлеуметтік сақтандыру;
- 12) еңбек (қызметтік) міндеттерін орындау кезінде жазатайым оқиғалардан сақтандыру;
- 13) кепілдіктер мен өтемақы төлемдері;

Жұмыскердің келесі құқықтары бар:

- 14) өзінің құқықтары мен заңды мүдделерін заңға қайшы келмейтін барлық тәсілдермен қорғауға құқылы;
- 15) тең еңбегі үшін, сондай-ақ тең өндірістік-тұрмыстық жағдайлары үшін қандай да бір кемсітушіліксіз тең ақы төлеуге;
- 16) жеке еңбек дауын қарау үшін осы Кодексте көзделген тәртіппен дәйекті түрде келісу комиссиясына, сотқа жүгінуге;
- 17) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау талаптарына сәйкес жабдықталған жұмыс орнына;
- 18) Қазақстан Республикасының заңнамасында, сондай-ақ еңбек, ұжымдық шарттарда көзделген талаптарға сәйкес жеке және ұжымдық қорғаныш құралдарымен, арнайы киіммен қамтамасыз етілуге;
- 19) өзінің денсаулығына немесе өміріне қатер төндіретін ахуал туындаған кезде, бұл туралы тікелей басшысына немесе жұмыс берушінің өкіліне хабарлай отырып, жұмысты орындаудан бас тартуға құқылы;
- 20) еңбек жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органға және (немесе) еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті органға жұмыс орнындағы еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жағдайларына зерттеп-қарау жүргізу туралы, сондай-ақ еңбек жағдайларын, қауіпсіздігі және еңбекті қорғауды жақсартуға байланысты мәселелерді тексеруге және қарауға өкілдік етіп қатысуға;
- 21) жұмыс берушінің еңбек және онымен тікелей байланысты қатынастар саласындағы әрекеттеріне (әрекетсіздігіне) шағым жасауға құқығы бар;
- 22) біліктілігіне, еңбектің күрделілігіне, орындалған жұмыстың саны мен сапасына, сондай-ақ еңбек жағдайларына сәйкес еңбегіне ақы төленуіне;
- 23) ереуіл жасау құқығын қоса алғанда, жеке және ұжымдық еңбек дауларын осы Кодексте, Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында белгіленген тәртіппен шешу;
- 24) жұмыс берушіде сақталатын дербес деректердің қорғалуын қамтамасыз ету ;
- 25) еңбек шарттарын есепке алудың бірыңғай жүйесінен еңбек шарты және өзінің еңбек қызметі туралы мәліметтер алуға құқығы бар.

22 - бап. Жұмыскердің негізгі құқықтары мен міндеттері

Жұмыскер міндетті:

- 1) Еңбек міндеттерін келісімдерге, еңбек, ұжымдық шарттарға, жұмыс берушінің актілеріне сәйкес орындау;
- 2) еңбек тәртібін сақтауға міндетті;
- 3) жұмыс орнында еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өрт қауіпсіздігі, өнеркәсіптік қауіпсіздік және өндірістік санитария жөніндегі талаптарды сақтауға міндетті;
- 4) жұмыс берушінің және жұмыскерлердің мүлкіне ұқыпты қарауға;
- 5) адамдардың өмірі мен денсаулығына, жұмыс беруші мен жұмыскерлер мүлкінің сақталуына қатер төндіретін ахуал туындағаны, сондай-ақ бос тұрып қалу туындағаны туралы жұмыс берушіге хабарлауға міндетті;
- 6) еңбек міндеттерін орындауға байланысты өзіне мәлім болған мемлекеттік құпияларды, қызметтік, коммерциялық немесе заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын мәліметтерді жария етпеуге; ;
- 7) келтірілген нұқсанды осы Кодексте және Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында белгіленген шектерде жұмыс берушіге өтеуге міндетті.

3. Жұмыскердің осы Кодексте көзделген өзге де құқықтары бар және өзге де міндеттерді орындайды.

23 - бап. Жұмыс берушінің негізгі құқықтары мен міндеттері

Жұмыс берушінің құқығы:

- 1) жұмысқа қабылдау кезінде таңдау еркіндігіне;
- 2) жұмыскерлермен еңбек шарттарын осы Кодексте белгіленген тәртіппен және негіздер бойынша өзгертуге, толықтыруға, тоқтатуға және бұзуға;
- 3) өз өкілеттіктері шегінде жұмыс берушінің актілерін шығаруға құқығы бар;
- 4) өз құқықтары мен мүдделеріне өкілдік ету және оларды қорғау мақсатында бірлестіктер (қауымдастықтар, одақтар) құруға және оларға кіруге құқылы;
- 5) жұмыскерлерден еңбек, ұжымдық шарттар талаптарының, еңбек тәртіптемесі қағидаларының және жұмыс берушінің басқа да актілерінің орындалуын талап етуге құқығы бар;
- 6) осы Кодексте көзделген жағдайларда және тәртіппен қызметкерлерді көтермелеуге, оларға тәртіптік жаза қолдануға, қызметкерлерді материалдық жауаптылыққа тартуға құқылы;
- 7) еңбек міндеттерін атқару кезінде қызметкердің келтірген залалын өтетуге құқығы бар;
- 8) еңбек саласындағы өз құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау мақсатында сотқа жүгінуге құқығы бар;
- 9) жұмыскерге сынақ мерзімін белгілеуге;
- 10) осы Кодекске сәйкес жұмыскерлерді кәсіптік даярлауды, қайта даярлауды және олардың біліктілігін арттыруды қамтамасыз етуге міндетті;
- 11) осы Кодекске сәйкес жұмыскерді оқытуға байланысты өз шығындарын өтеуге міндетті;
- 12) жеке еңбек дауын қарау үшін осы Кодексте көзделген тәртіппен дәйекті түрде келісу комиссиясына, сотқа жүгінуге құқығы бар;
- 13) еңбек шарттарын есепке алудың бірыңғай жүйесінен үміткерлердің (олардың алдын ала келісімімен) және жұмыскерлердің еңбек қызметі туралы мәліметтерді алуға құқығы бар.

Жұмыс беруші міндетті:

- 1) Қазақстан Республикасы Еңбек заңнамасының, келісімдердің, ұжымдық, еңбек шарттарының, өзі шығарған актілердің талаптарын сақтау;
- 2) Жұмысқа қабылдау кезінде жұмыскерлермен осы Кодексте белгіленген тәртіппен және шарттарда еңбек шарттарын жасасуға міндетті;
- 3) жұмысқа қабылдау кезінде осы Кодекстің 32-бабына сәйкес еңбек шартын жасасу үшін қажетті құжаттарды талап етуге құқылы;
- 4) жұмыскерге еңбек шартында келісілген жұмысты беруге міндетті;
- 5) жұмыскерге Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінде, еңбек, ұжымдық шарттарда, жұмыс берушінің актілерінде көзделген жалақы мен өзге де төлемдерді уақтылы және толық мөлшерде төлеуге міндетті;
- 6) жұмыскерді еңбек тәртіптемесі қағидаларымен, жұмыс берушінің жұмыскердің жұмысына (еңбек функциясына) тікелей қатысы бар өзге де актілерімен және ұжымдық шартпен таныстыруға міндетті;
- 7) жұмыскерлер өкілдерінің ұсыныстарын қарау және жұмыскерлердің өкілдеріне ұжымдық келіссөздер жүргізу, ұжымдық шарттар жасасу, сондай-ақ олардың орындалуын бақылау үшін қажетті толық және сенімді ақпарат беруге;
- 8) осы Кодексте белгіленген тәртіппен Ұжымдық келіссөздер жүргізуге, Ұжымдық шарт жасасуға;
- 9) жұмыскерлерге Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына, еңбек, ұжымдық шарттарға сәйкес еңбек жағдайларын қамтамасыз етуге міндетті;
- 10) жұмыскерлерді жабдықпен, аспаптармен, техникалық құжаттамамен және еңбек міндеттерін атқару үшін қажетті өзге де құралдармен өз қаражаты есебінен қамтамасыз етуге міндетті;

23 - бап. Жұмыс берушінің негізгі құқықтары мен міндеттері

Жұмыс беруші міндетті :

- 11) Қазақстан Республикасының халықты жұмыспен қамту туралы заңнамасының талаптарына сәйкес жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі уәкілетті органға ақпарат ұсыну;
- 12) мемлекеттік еңбек инспекторларының нұсқамаларың орындауға міндетті;
- 13) егер жұмысты жалғастыру жұмыскердің және өзге де адамдардың өміріне, денсаулығына қатер төндіретін болса, жұмысты тоқтата тұруға құқылы;
- 14) жұмыскерлерді міндетті әлеуметтік сақтандыруды жүзеге асыру;
- 15) жұмыскер еңбек (қызметтік) міндеттерін атқарған кезде оны жазатайым оқиғалардан сақтандыруға міндетті;
- 16) жұмыскерге жыл сайынғы ақы төленетін еңбек демалысын беруге міндетті;
- 17) жұмыскерлердің еңбек қызметін растайтын құжаттардың және оларды зейнетақымен қамтамасыз етуге және міндетті әлеуметтік сақтандыруға ақшаны ұстап қалу мен аудару туралы мәліметтердің сақталуын және мемлекеттік мұрағатқа тапсырылуын қамтамасыз ету;
- 18) жұмыскерге зиянды және (немесе) қауіпті еңбек жағдайлары және кәсіптік аурудың болу мүмкіндігі туралы ескертуге міндетті;
- 19) жұмыс орындарында және технологиялық процестерде кәсіптік тәуекелдерді болғызбау жөнінде шаралар қабылдауға, өндірістік және ғылыми-техникалық прогресті ескере отырып, профилактикалық жұмыстар жүргізуге міндетті;
- 20) жұмыс уақытының, оның ішінде әрбір қызметкер орындайтын үстеме жұмыстардың, зиянды және (немесе) қауіпті еңбек жағдайларындағы жұмыстардың, ауыр жұмыстардың есебін жүргізуге;

23 - бап. Жұмыс берушінің негізгі құқықтары мен міндеттері

Жұмыс беруші міндетті :

- 21) қызметкер еңбек (қызметтік) міндеттерін атқарған кезде оның өмірі мен денсаулығына келтірілген зиянды осы Кодекске және Қазақстан Республикасының өзге де заңдарына сәйкес өтеу;
- 22) еңбек жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органның және еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті органның лауазымды адамдарын, жұмыскерлердің өкілдерін, еңбекті қорғау жөніндегі техникалық инспекторларды ұйымдардағы еңбек қауіпсіздігінің, жағдайларының және еңбекті қорғаудың жай-күйіне және Қазақстан Республикасы заңнамасының сақталуына тексерулер жүргізу үшін, сондай-ақ еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды және кәсіптік ауруларды тергеп-тексеру үшін кедергісіз жіберуге;
- 23) жұмыс беруші айқындайтын, он сегіз жасқа толмаған жұмыскерлердің Тегі, Аты, Әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілсе) және туған күні көрсетілетін тізілімдердің немесе басқа да құжаттардың жүргізілуін қамтамасыз етуге міндетті;
- 24) Қазақстан Республикасының дербес деректер және оларды қорғау туралы заңнамасына сәйкес жұмыскердің дербес деректерін жинауды, өңдеуді және қорғауды жүзеге асыруға міндетті;
- 25) еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі ішкі бақылауды жүзеге асыруға;
- 26) осы Кодексте белгіленген тәртіппен келісу комиссиясын құруға;
- 26-1) жұмыскерге Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасында айқындалған тәртіппен және көлемде жұмыс орны (лауазымы) мен орташа жалақысы сақтала отырып, скринингтік зерттеулерден өту үшін демалыс беруге міндетті.
- 27) жұмыскермен еңбек шартын жасасу және тоқтату, оған енгізілетін осы Кодекстің 28-бабы 1-тармағының 1), 2), 3), 4), 5) және 13) тармақшаларында көзделген мәліметтерді қамтитын өзгерістер және (немесе) толықтырулар туралы ақпаратты еңбек жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган айқындаған тәртіппен еңбек шарттарын есепке алудың бірыңғай жүйесіне енгізуге;
- 28) жұмыскерлерге тең еңбек үшін тең ақы төлеуді, сондай-ақ қандай да бір кемсітусіз тең өндірістік-тұрмыстық жағдайларды қамтамасыз етуге.

3. Жұмыс берушінің осы Кодексте көзделген өзге де құқықтары бар және өзге де міндеттерді орындайды.

Жұмыс уақыты және оның түрлері (ҚР ЕК 67-бабы).

Дайындық-қорытынды жұмысы (наряд-тапсырма, материалдар, құралдар алу, техникамен, құжаттамамен танысу, жұмыс орнын дайындау және жинау, дайын өнімді тапсыру және басқалар) уақытының кезеңдері, еңбек технологиясында, еңбекті ұйымдастыруда; еңбекті қорғау және еңбек қауіпсіздігі қағидаларында көзделген үзілістер; жұмыскер өзінің уақытына еркін иелік ете алмайтын жұмыс орнында болу немесе жұмысты күту уақыты; мереке және демалыс күндеріндегі кезекшіліктер; үйдегі кезекшілік, сондай-ақ еңбек, ұжымдық шарттарға, жұмыс берушінің актілеріне немесе Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілеріне сәйкес басқа да кезеңдер жұмыс уақытына жатады.

Жұмыс уақытының қалыпты ұзақтығы аптасына 40 сағаттан аспауға тиіс.

1. Он сегіз жасқа толмаған қызметкерлер үшін жұмыс уақытының қысқартылған ұзақтығы белгіленеді: он төрт жастан он алты жасқа дейінгі жұмыскерлер үшін – аптасына 24 сағаттан аспайтын; он алты жастан он сегіз жасқа дейінгі жұмыскерлер үшін – аптасына 36 сағаттан аспайтын жұмыс уақытының қысқартылған ұзақтығы белгіленеді.

Ауыр жұмыстарда, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстарда істейтін жұмыскерлер үшін өндірістердің, цехтардың, кәсіптер мен лауазымдардың тізіміне, ауыр жұмыстардың, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстардың тізбесіне сәйкес аптасына 36 сағаттан аспайтын жұмыс уақытының қысқартылған ұзақтығы белгіленеді.

Бірінші және екінші топтардағы мүгедек жұмыскерлерге аптасына 36 сағаттан аспайтын жұмыс уақытының қысқартылған ұзақтығы белгіленеді.

Толық емес жұмыс уақыты

1. Еңбек шартын жасасқан кезде, сондай-ақ еңбек қатынастары процесінде жұмыскер мен жұмыс беруші арасында жазбаша келісім бойынша толық емес жұмыс уақыты белгіленуі мүмкін.

Осы Кодексте белгіленген қалыпты ұзақтықтан аз уақыт, оның ішінде:

- 1) толық емес жұмыс күні, яғни күнделікті жұмыс (жұмыс ауысымы) ұзақтығының нормасын азайту;
- 2) толық емес жұмыс аптасы, яғни жұмыс аптасындағы жұмыс күндерінің санын қысқарту;
- 3) күнделікті жұмыс (жұмыс ауысымы) ұзақтығының нормасын бір мезгілде азайту және жұмыс аптасындағы жұмыс күндерінің санын қысқарту толық емес жұмыс уақыты болып есептеледі.

1. Өндірістік процестің ұзақтығы күнделікті жұмыстың жол берілетін ұзақтығынан асатын жағдайларда ауысымдық жұмыс белгіленуі мүмкін.
2. Ауысымдық жұмыс кезінде жұмыс ауысымының ұзақтығы, бір жұмыс ауысымынан екіншісіне өту ауысым кестелерімен белгіленеді.
3. Жұмыс беруші ауысым кестелерін осы кестелер қолданысқа енгізілгенге дейін кемінде күнтізбелік он күн бұрын жұмыскерлердің назарына жеткізеді.
4. Жұмыскерді қатарынан екі жұмыс ауысымы бойы жұмысқа тартуға тыйым салынады.

1. Сағат 22-ден 6-ға дейінгі уақыт түнгі уақыт болып есептеледі.
2. Түнгі уақыттағы жұмысқа:
он сегіз жасқа толмаған жұмыскерлер;
жұмыс берушіге жүктілігі туралы анықтаманы ұсынған жүкті әйелдер жіберілмейді.
3. Мүгедек жұмыскерлерді түнгі уақытта жұмысқа тартуға, оларға мұндай жұмысқа медициналық қорытындыға сәйкес денсаулық жағдайына байланысты тыйым салынбаған жағдайда, олардың жазбаша келісімімен ғана жол беріледі.
4. Жұмыс беруші:
 - 1) жеті жасқа дейінгі балалары бар әйелдерді және жеті жасқа дейінгі балаларды анасыз тәрбиелеп отырған басқа да адамдарды;
 - 2) он сегіз жасқа дейінгі мүгедек балаларды тәрбиелеп отырған жұмыскерлерді жазбаша келісімінсіз түнгі уақыттағы жұмысқа тартуға құқылы емес.

Үстеме жұмыс (ҚР ЕК 77-бабы).

1. Осы баптың [2-тармағында](#) көзделген жағдайларды қоспағанда, үстеме жұмыстарға тартуға жұмыскердің жазбаша келісімімен ғана жол беріледі.

2. Жұмыскердің келісімінсіз мынадай жағдайларда:

1) елдің қорғанысы үшін, сондай-ақ төтенше жағдайларды, дүлей зілзаланы немесе өндірістік аварияны болдырмау не олардың зардаптарын дереу жою үшін қажетті жұмыстарды жүргізу кезінде;

2) сумен жабдықтаудың, газбен жабдықтаудың, жылумен жабдықтаудың, энергиямен жабдықтаудың және тіршілікті қамтамасыз етудің басқа да жүйелерінің қалыпты жұмыс істеуін бұзатын өзге де мән-жайларды жою үшін;

3) егер жұмыста үзіліс жасауға болмаса, ауыстыратын жұмыскер келмей қалғанда, басқа жұмыскермен ауыстыру шараларын дереу қолдана отырып, жұмысты жалғастыру үшін;

4) денсаулықтан айырылу немесе өлім қаупі төнген азаматтарға шұғыл және кезек күттірмейтін жәрдем көрсету үшін үстеме жұмыстарға жол беріледі.

3. Үстеме жұмысқа мынадай жұмыскерлер:

1) жұмыс берушіге жүктілігі туралы анықтаманы ұсынған жүкті әйелдер;

2) он сегіз жасқа толмағандар;

3) мүгедектер жіберілмейді.

Үстеме жұмыстардың шекті саны. (ҚР ЕК 78-бабы).

1. Үстеме жұмыстар әрбір жұмыскер үшін тәулік ішінде – екі сағаттан, ал ауыр жұмыстарда, еңбек жағдайлары зиянды және (немесе) қауіпті жұмыстарда бір сағаттан аспауға тиіс.
2. Үстеме жұмыстардың жалпы ұзақтығы айына он екі сағаттан және жылына бір жүз жиырма сағаттан аспауға тиіс.

ТЫНЫҒУ УАҚЫТЫ (ҚР ЕК 80 бабы)

Тынығу уақытының түрлері

1) жұмыс күні (жұмыс ауысымы) ішіндегі үзілістер:

- тынығуға және тамақтануға арналған үзіліс;
- ауысымшылық және арнайы үзілістер;

2) күнделікті (ауысымаралық) тынығу;

3) демалыс күндері (вахтааралық тынығу);

4) мереке күндері

5) демалыстар болып табылады

81-бап. Тынығуға және тамақтануға арналған үзіліс

1. Жұмыскерге күнделікті жұмыс (жұмыс ауысымы) ішінде тынығуға және тамақтануға арналған, ұзақтығы жарты сағаттан кем болмайтын бір үзіліс берілуге тиіс.
2. Тынығуға және тамақтануға арналған үзіліс беру уақыты, оның ұзақтығы еңбек тәртіптемесі қағидаларында, еңбек, ұжымдық шарттарда белгіленеді.
3. Тынығуға және тамақтануға арналған үзіліс уақыты жұмыс уақытына қосылмайды. Өндіріс жағдайлары бойынша үзіліс беру мүмкін болмайтын жұмыстарда жұмыс беруші жұмыскерді жұмыс уақытында арнайы жабдықталған орында тынығу және тамақтану мүмкіндігімен қамтамасыз етуге міндетті. Мұндай жұмыстардың тізбесі, тынығудың және тамақтанудың тәртібі мен орны ұжымдық шартта немесе жұмыс берушінің актілерінде белгіленеді.

→ Қазақстан Республикасы еңбек заңнамасының бұзылуына кінәлі тұлғалар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жауаптылықта болады.

→ **Бұзушылыққа байланысты жауапкершілік болуы мүмкін**

- 1) тәртіптік,
- 2) Әкімшілік
- 3) материалдық
- 4) қылмыстық.

Тәртіптік жаза-тәртіптік теріс қылық жасағаны үшін жұмыс берушінің қызметкерге қолданатын тәртіптік ықпал ету шарасы;

Тәртіптік теріс қылық-қызметкердің еңбек тәртібін бұзуы, сондай-ақ Еңбек міндеттерін тиісінше орындамауы;

1. Тәртіптік жазаны жасағаны үшін жұмыс беруші жазаның мынадай түрі қолданылатын болады:

1) ескерту;

2) сөгіс

3) қатаң сөгіс;

4) ҚР ЕК көзделген негіздер бойынша жұмыс берушінің бастамасы бойынша еңбек шартын бұзу.

2. ҚР ЕК-де және Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында көзделмеген тәртіптік жазаларды қолдануға жол берілмейді.

1. Жұмыс беруші тәртіптік жазаны **жұмыс берушінің актісін шығару арқылы** қолданады.

2. Тәртіптік жаза қолданылғанға дейін жұмыс беруші **жұмыскерден жазбаша түсініктеме талап етуге міндетті..**

Егер **2 жұмыс күні** өткеннен кейін жұмыскер жазбаша түсініктеме бермесе, онда тиісті акт жасалады.

Жұмыскердің түсініктеме бермеуі тәртіптік жаза қолдану үшін кедергі болып табылмайды.

3. Әрбір тәртіптік теріс қылық үшін жұмыскерге бір ғана тәртіптік жаза қолданылуы мүмкін.

4. Жұмыс берушінің жұмыскерге тәртіптік жаза қолдану туралы актісі келесі кезеңде шығарыла алмайды:

- 1) жұмыскер еңбекке уақытша қабілетсіз болған кезде;
- 2) жұмыскерді мемлекеттік немесе қоғамдық міндеттерді орындау уақытында жұмыстан босату;
- 3) жұмыскер демалыста немесе вахтааралық демалыста болған жағдайларда;
- 4) жұмыскер іссапарда болған жағдайларда .

5. Тәртіптік жаза қолдану туралы Акт шығарылған күнінен бастап 3 жұмыс күні ішінде тәртіптік жазаға тартылған жұмыскерге қолын қойғызып хабарланады.

Жұмыскер жұмыс берушінің актісімен танысқанын өз қолымен растаудан бас тартқан жағдайда, тәртіптік жаза қолдану туралы актіде бұл туралы тиісті жазба жасалады.

Жұмыскерді жұмыс берушінің тәртіптік жаза қолдану туралы актісімен жеке таныстыру мүмкін болмаған жағдайда, жұмыс берушінің актісі шығарылған күннен бастап 3 жұмыс күні ішінде жұмыс беруші жұмыскерге хабарламасы бар хатпен тәртіптік жаза қолдану туралы актінің көшірмесін жіберуге міндетті.

1. ҚР ЕК-нің 65-бабының 4-тармағында және Қазақстан Республикасының басқа да заңдарында көзделген жағдайларды қоспағанда, тәртіптік жаза жұмыскерге тәртіптік теріс қылық анықталған кезде тікелей, **бірақ ол анықталған күннен бастап 1 айдан кешіктірілмей қолданылады.**

ҚР ЕК-нің 176-бабында көзделген жағдайларда тәртіптік жазалар ереуілді заңсыз деп тану туралы сот шешімі заңды күшіне енген күннен бастап **1 айдан кешіктірілмей қолданылады.**

2. Тәртіптік жазаны-тәртіптік теріс қылық жасалған күннен бастап **6 айдан кешіктіріп**, ал Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген немесе ревизия немесе жұмыс берушінің Қаржы - шаруашылық қызметін тексеру нәтижелері бойынша тәртіптік теріс қылық анықталған жағдайларда жұмыскер тәртіптік теріс қылық жасаған күннен бастап **1 жылдан кешіктіріп қолдануға болмайды.** Көрсетілген мерзімдерге қылмыстық іс бойынша іс жүргізу уақыты кірмейді.

3. Тәртіптік жаза қолдану мерзімінің өтуі тоқтатыла тұрады

- жұмыскердің уақытша еңбекке жарамсыздығына байланысты жұмыста болмаған уақытына,
- мемлекеттік немесе қоғамдық міндеттерді орындау үшін жұмыстан босатылғанда,
- демалыста, іссапарда немесе вахтааралық демалыста болғанда.

4. ҚР ЕК-де көзделген негіздер бойынша еңбек шартын бұзуды қоспағанда, тәртіптік жазаның қолданылу мерзімі **ол қолданылған күннен бастап 6 айдан аспауға тиіс.**

5. Жұмыскерге тәртіптік жаза қолданған жұмыс беруші оны жұмыс берушінің актісін шығару арқылы мерзімінен бұрын алып тастауға құқылы.

Материальная ответственность работника за причинение ущерба работодателю (ст.123ТК РК)

Жұмыс берушіге немесе қабылдаушы тарапқа нұқсан келтіргені үшін жұмыскердің, жіберуші тарап жұмыскерінің материалдық жауаптылығы осы Кодексте, Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінде және жұмыс берушінің актілерінде немесе қабылдаушы тараптың актілерінде көзделген жағдайларда басталады :

- 1) жұмыскерге, жіберуші тараптың жұмыскеріне толық материалдық жауаптылықты өзіне алу туралы жазбаша шарт негізінде берілген мүліктің және басқа да құндылықтардың сақталуы қамтамасыз етілмеген;
- 2) жұмыскер, жіберуші тараптың жұмыскері біржолғы құжат бойынша есебіне алған мүліктің және басқа да құндылықтардың сақталуы қамтамасыз етілмеген;
- 3) алкогольдік, есірткілік немесе уытқұмарлық масаңдық (оларға ұқсас) жағдайда нұқсан келтірілген;
- 4) материалдар, жартылай фабрикаттар, бұйымдар (өнімдер), оның ішінде оларды әзірлеу кезінде, сондай-ақ жұмыс беруші немесе қабылдаушы тарап жұмыскерге, жіберуші тараптың жұмыскеріне пайдалануға берген құрал-саймандар, өлшеуіш аспаптар, арнайы киімдер мен басқа заттар кем шыққан, қасақана жойылған немесе қасақана бүлдірілген;
- 5) жұмыс беруші немесе қабылдаушы тарап үшін нұқсан келтіруге әкеп соққан, бейбәсекелестік туралы талап бұзылған жағдайда;
- 6) еңбек, ұжымдық шарттарда немесе қабылдаушы тараптың актілерінде ескерілген өзге де жағдайларда жұмыс берушіге немесе қабылдаушы тарапқа келтірілген нұқсанның толық мөлшеріндегі материалдық жауаптылық жұмыскерге, жіберуші тараптың жұмыскеріне жүктеледі.

Тема 1.3

Организация обучения и инструктирования по вопросам безопасности и охране труда.

Қызметкерлерді еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласында оқытуды және олардың білімін тексеруді жүргізудің тәртібі мен мерзімдері

Қызметкерлерді еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша оқыту және білімін тексеру жылына кемінде бір рет жүзеге асырылады.

Жұмысқа қабылданған адамдар жұмыс беруші ұйымдастыратын оқытудан жұмыс берушінің өз қаражаты есебінен өтеді, кейіннен еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша біліміне тексеру жүргізіледі. **Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша оқудан және білімін тексеруден өтпеген жұмыскерлер жұмысқа жіберілмейді.**

Өндірістік қызметті жүзеге асыратын ұйымдар қызметкерлерінің тізімін, оқыту жүргізілетін жұмыстар мен кәсіптердің тізбесін, сондай-ақ оқыту тәртібін, нысанын қызметкерлер өкілдерінің (олар болған кезде) келісімі бойынша кәсіптің сипатына, жұмыс түріне, өндіріс ерекшелігіне және еңбек қауіпсіздігі жағдайларына қарай жұмыс беруші белгілейді.

Жұмыс беруші еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі білімі тексерілуге жататын жұмыскерлерді оны өткізу басталғанға дейін күнтізбелік отыз күннен кешіктірмей ескертеді.

Қызметкерлерді еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласында оқытуды және олардың білімін тексеруді жүргізудің тәртібі мен мерзімдері

Осы жұмыс түрі, лауазымы, кәсібі бойынша үш және одан да көп жыл, ал қауіптілігі жоғары жұмыста бір жылдан астам үзіліс болған қызметкерлер өз бетінше жұмыс басталғанға дейін еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша оқудан және білімін тексеруден өтеді.

Білімін тексеруден сәтті өткен қызметкерге еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі білімді, қағидаларды, нормалар мен нұсқаулықтарды тексеру жөніндегі куәлік беріледі.

Қызметкер қанағаттанарлықсыз баға алған кезде білімін қайта тексеруді бір айдан кешіктірмей тағайындайды. Қызметкер қайта оқудан өтеді және білімін тексергенге дейін қызметкер ҚР ЕК-де көзделген тәртіппен жұмыстан шеттетіледі.

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау курсы бойынша мерзімі өткен куәлігі бар адамдар жұмысқа жіберілгеннен кейін бір ай ішінде емтихан тапсыруға тиіс.

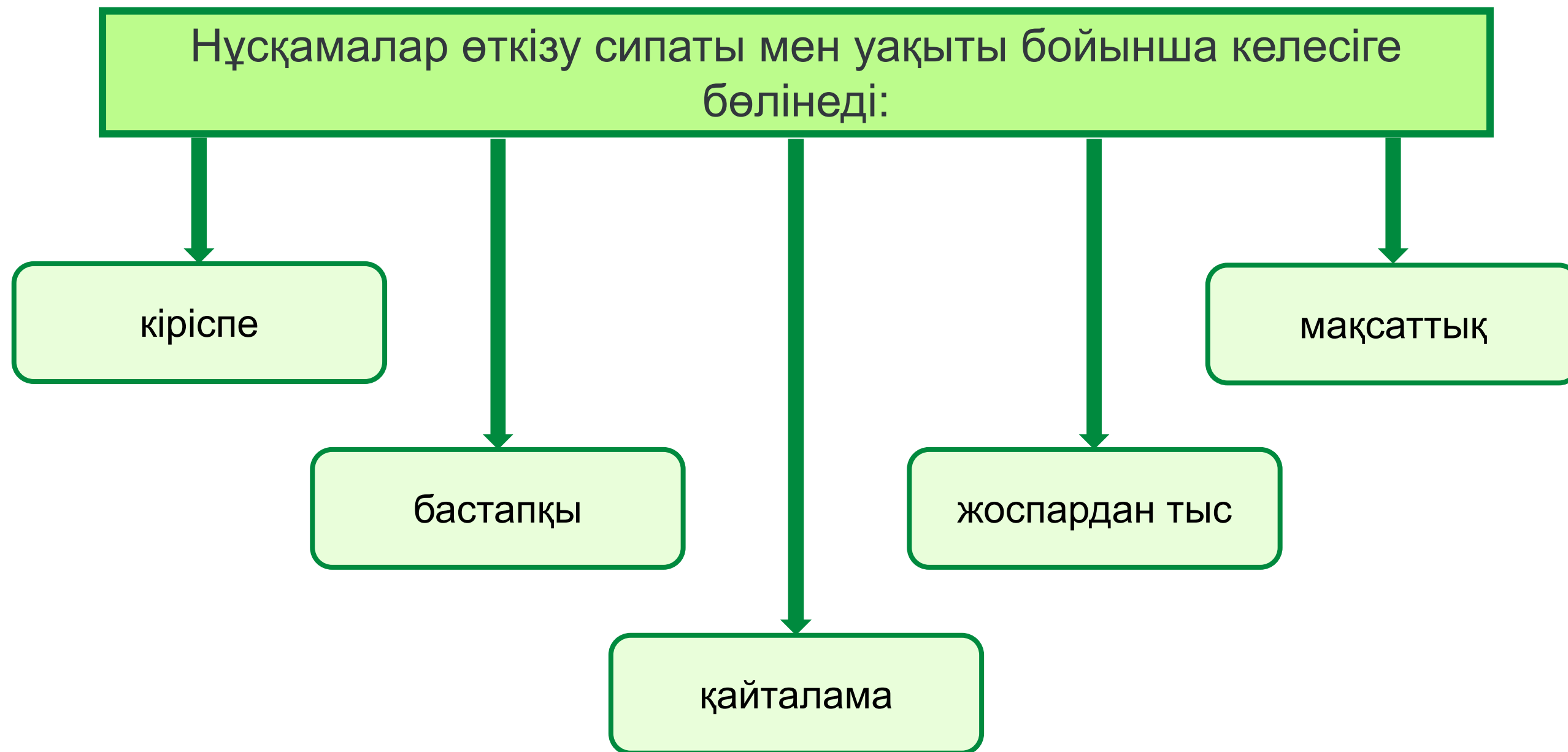
Қызметкерлерді еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласында оқытуды және олардың білімін тексеруді жүргізудің тәртібі мен мерзімдері

Қауіпті өндірістік объект қызметкерінің міндеттеріне еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау бойынша оқытудан өту, нұсқау беру және білімін тексеру кіреді

Қызметкерлердің білімін тексеру нәтижелері хаттамамен ресімделеді. Хаттамаға емтихан комиссиясының төрағасы мен мүшелері қол қояды.

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау мәселелері бойынша білімін тексеруді жұмыс берушінің бұйрығымен құрылатын, саны үш адамнан кем емес емтихан комиссиясы жүргізеді.

Емтихан комиссиясының жұмыс тәртібі жұмыс берушінің актісімен белгіленеді. Ұйымдарда қызметкерлердің кәсібі бойынша білімін тексеру жөніндегі емтихан комиссиясын жұмыс беруші құрады.

Кіріспе нұсқама

Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау бойынша кіріспе нұсқаманы жұмыскерлердің біліміне, осы кәсіп немесе лауазым бойынша жұмыс өтіліне қарамастан жүргізеді.

Еңбек қауіпсіздігі мақсатында еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау бойынша кіріспе және бастапқы нұсқама уақытша жұмысшылармен, іссапарға жіберілгендермен, өндірістік оқуға немесе практикаға келген оқушылармен және студенттермен жүргізіледі.

Сондай-ақ, кіріспе нұсқама келушілерге, олар өндірістік алаңдарға барған кезде және ұйымның қауіпті өндірістік объектісінің аумағында жұмыс жүргізетін мердігерлік ұйымдардың жұмыскерлеріне жүргізіледі.

Ұйымдағы (кәсіпорындағы) кіріспе нұсқаманы еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау қызметі немесе ұйым бойынша бұйрықпен осы міндеттер жүктелген тұлға жүргізеді.

Кіріспе нұсқаманы тіркеу журналында ресімделеді

Кіріспе нұсқама қауіпсіздік нормаларының, стандарттардың, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі қағидалар мен нұсқаулықтардың талаптарын, сондай-ақ жұмыс берушінің өндірісте жұмыстарды қауіпсіз жүргізу жөніндегі талаптарын ескере отырып, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау қызметі әзірлеген және жұмыс беруші бекіткен бағдарлама бойынша жүргізіледі.

Бастапқы нұсқама

Жұмыскерлердің өндірістік қызметі басталғанға дейін жұмыс орнында бастапқы нұсқаманы жауапты қызметкерлер жүргізеді.

Жұмыс орнындағы бастапқы нұсқама қауіпсіздік нормаларының талаптарын, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі қағидалар мен нұсқаулықтарды, сондай-ақ жұмыс берушінің өндірісте жұмыстарды қауіпсіз жүргізу жөніндегі талаптарын ескере отырып, ұйымның өндірістік және құрылымдық бөлімшелерінің басшылары әзірлеген және бекіткен бағдарламалар бойынша жүргізіледі.

Жұмыс орнындағы бастапқы нұсқама қауіпсіз еңбек тәсілдерін практикалық көрсете отырып, әрбір жұмысшымен жеке жүргізіледі.

Жұмыс орнында нұсқаманы тіркеу журналында ресімделеді.

Нұсқамалардың түрлері және оларды өткізу тәртібі.

Қайталама нұсқама

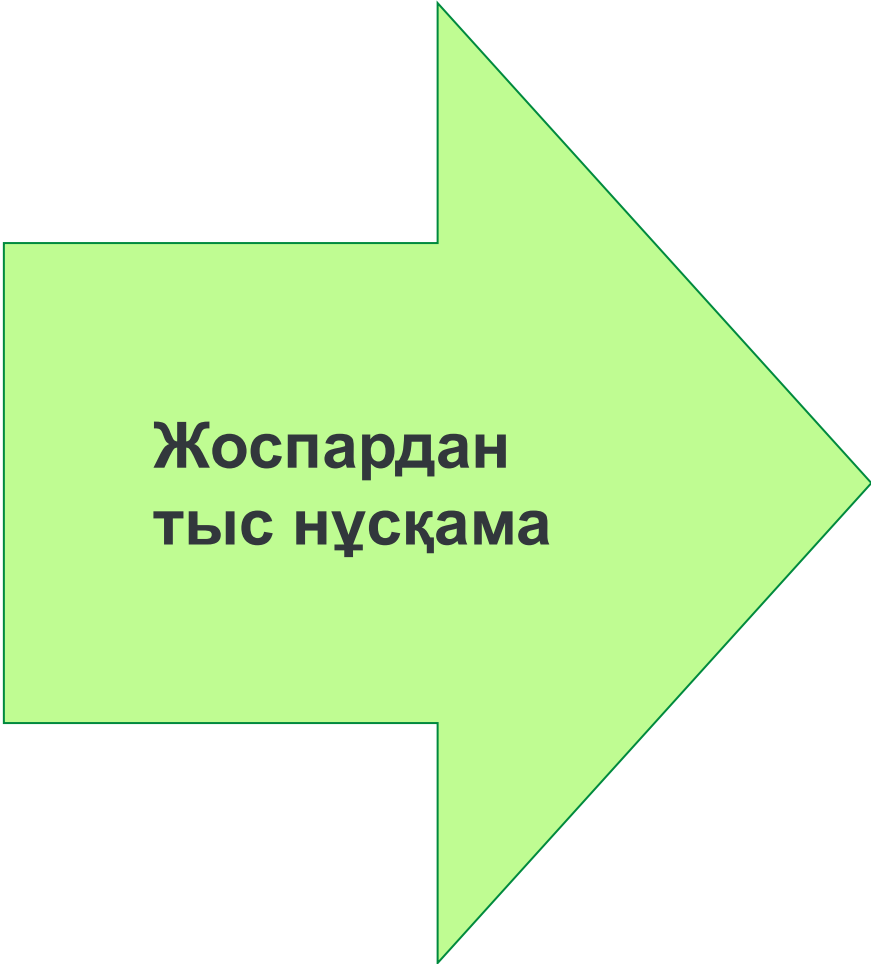
Жұмыскерлер біліктілігіне, біліміне, стажына, орындайтын жұмысының сипатына қарамастан, жұмыс уақытында **кемінде жарты жылда бір рет қайталама нұсқамадан өтеді.**

Қайталама нұсқама алынған білім мен дағдыларды бекіту үшін жұмыс орнындағы бастапқы нұсқамаға ұқсас жүргізіледі.

Қайталама нұсқама жеке немесе бір үлгідегі жабдыққа қызмет көрсететін жұмыскерлер тобымен және жалпы жұмыс орны шегінде жүргізіледі.

Қайталама нұсқаманы жауапты қызметкер жүргізеді.

Нұсқамалардың түрлері және оларды өткізу тәртібі.

Жоспардан тыс нұсқама

Жоспардан тыс нұсқама жүргізіледі:

- 1) қауіпсіздіктің жаңа немесе қайта өңделген нормаларын, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі қағидаларды, нұсқаулықтарды қолданысқа енгізу кезінде;
- 2) Технологиялық процесс өзгерген, жабдық, құрылғылар мен құрал-саймандар, бастапқы шикізат, материалдар және еңбек қауіпсіздігіне әсер ететін басқа да факторлар ауыстырылған немесе жаңғыртылған кезде;
- 3) жұмыскерлер жарақат алуға, аварияға, жарылысқа немесе өртке, улануға әкеп соғуы мүмкін немесе әкеп соққан еңбек қауіпсіздігі талаптарын бұзған кезде;
- 4) бақылаушы және қадағалаушы органдардың талап етуі бойынша жүргізіледі.

Жоспардан тыс нұсқама жеке немесе бір кәсіптегі жұмыскерлер тобымен жүргізіледі.

Нұсқаманың көлемі мен мазмұны әрбір нақты жағдайда оны жүргізу қажеттілігін тудырған себептер мен жағдайларға байланысты анықталады.

Жоспардан тыс нұсқаманы жауапты қызметкер жүргізеді.

Жұмыс орнында нұсқаманы тіркеу журналында ресімделеді.

Нұсқамалардың түрлері және оларды өткізу тәртібі.

Мақсаттық
нұсқама

Мақсаттық нұсқама мамандық бойынша тікелей міндеттермен байланысты емес бір жолғы жұмыстарды орындау кезінде (тиеу, түсіру, аумақты жинау, ұйымнан, цехтан және учаскеден тыс бір жолғы жұмыстар), авариялардың, дүлей зілзалалар мен апаттардың салдарын жою, наряд-рұқсат бойынша жұмыстарды орындау кезінде жүргізіледі.

Рұқсат беру нарядында немесе жұмыс жүргізуге рұқсат беретін басқа да құжаттамада, мақсатты нұсқама журналында ресімделеді.

Тақырып 1.4

Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды тергеп-тексеру және есепке алу. Жіті және созылмалы кәсіптік ауруларды (улануларды) тексеру және есепке алу.

Тергеу мен тексеруді ұйымдастыру үшін жауапкершілікті, еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды және өндірістегі кәсіптік ауруларды тіркеуді жұмыс беруші жүргізеді.

Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиға - өзінің еңбек (қызметтік) міндеттерін немесе жұмыс берушінің тапсырмаларын орындауы кезінде жұмыскердің өндірістік жарақаттануы, денсаулығының кенеттен нашарлауы немесе улануы салдарынан оның еңбекке қабілеттілігінен уақытша немесе тұрақты айрылуына не қайтыс болуына әкеп соққан зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік фактордың жұмыскерге әсер етуі.

Жұмыскерлердің еңбек қызметіне байланысты денсаулығының зақымдануы және еңбекке жарамсыздыққа не қайтыс болуына әкеп соққан жағдайлар осы Кодекске сәйкес тергеп-тексеруге жатады

Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғалар, жұмыскерлердің еңбек міндеттерін орындауға байланысты денсаулығының зақымдануы не жұмыс берушінің мүддесінде өз бастамасы бойынша еңбекке қабілетсіздікке не қайтыс болуға әкеп соққан өзге де әрекеттер жасау, егер орын алса, есепке алынуға жатады:

1) жұмыс уақыты басталар алдында немесе аяқталғаннан кейін жұмыс орнын, өндіріс құралдарын, жеке қорғану құралдарын дайындау және ретке келтіру және басқа да іс-қимылдар кезінде;

2) жұмыс орнындағы жұмыс уақыты ішінде, қызмет көрсету объектілері арасында жүріп-тұрумен байланысты жұмыскер бара жатқан жолда, оның ішінде жұмыс берушінің тапсырмасы бойынша бара жатқан жолда, сондай-ақ еңбек міндеттерін орындау кезінде іс-қимылдар кезінде;

3) жұмыс беруші ұсынған көлік құралында жұмысты орындау орнына немесе жұмыстан келе жатқанда;

4) жеке көлік құралында жұмыс берушінің оны қызметтік мақсаттарда пайдалану құқығына жазбаша келісімі болған кезде;

5) жұмыс берушінің мүддесі үшін өз бастамасы бойынша әрекеттер жасаған кезде

6) вахталық әдіспен жұмыс істейтіндердің жұмыс беруші ұсынған көлік құралында жиналу орнынан (вахта кезеңінде тұрған) жұмысқа немесе кері қайту жолында.

Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғалар, тергеп-тексеру барысында олардың болғаны объективті түрде анықталған жұмыскерлер денсаулығының зақымдануы ретінде есепке алуға жатпайды:

1) зардап шеккен адам **өз бастамасы бойынша** жұмыскердің функционалдық міндеттеріне кірмейтін және жұмыс берушінің мүддесімен байланысты емес жұмыстарды немесе өзге де іс-әрекеттерді орындаған кезде, оның ішінде вахталық әдіспен жұмыс істеу кезінде ауысымаралық демалыс, тынығуға және тамақтануға арнапған үзіліс кезеңінде;

2) **негізгі себеп** алкогольдік масаң күйде болған, зардап шеккен адамның уытты және есірткі заттарды (оларға ұқсас заттарды) пайдалануы болған жағдайда;

3) өз денсаулығына қасақана (қасақана) зиян келтіру нәтижесінде, сондай-ақ зардап шеккен адам қылмыстық құқық бұзушылық жасаған кезде;

4) медициналық қорытындымен расталған өндірістік факторлардың әсеріне байланысты емес жәбірленушінің денсаулығының кенеттен нашарлауына байланысты.

Кәсіптік аурулар жағдайларын тергеп-тексеруді жұмыс беруші халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органмен бірлесіп, Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау саласындағы заңнамасында айқындалатын тәртіппен жүргізеді.

Денсаулық сақтау ұйымдарының жауапты лауазымды тұлғалары **екі жұмыс күнінен кешіктірмей** жұмыс берушілерді және еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті органды қызметкерлердің еңбек қызметіне байланысты өндірістік жарақатымен немесе денсаулығының зақымдануымен алғашқы жүгінген әрбір жағдай туралы, сондай-ақ жіті кәсіптік ауру (улану) жағдайлары туралы халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органды хабардар етуге тиіс.

Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды және өндірістегі кәсіптік ауруларды тергеп-тексеруді ұйымдастыру және тіркеу үшін жұмыс беруші жауапты болады.

Арнайы тергеп-тексеруге жатады:

ауыр немесе адам өлімімен аяқталған еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғалар

зардап шеккен адамдардың өндірістік жарақаттарының ауырлық дәрежесіне қарамастан, бір мезгілде екі және одан да көп жұмыскерлер ұшыраған еңбек қызметіне байланысты топтық жазатайым оқиғалар

жіті уланудың топтық жағдайлары

Арнайы тергеп-тексеруге жататын жағдайларды қоспағанда, еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды тергеп-тексеруді өндірістік жарақаттың ауырлық дәрежесі туралы қорытындыны алған кезден бастап жиырма төрт сағат ішінде жұмыс берушінің актісімен құрылатын комиссия келесі құрамда жүргізеді:

Төраға - ұйымның (өндірістік қызметтің) басшысы немесе оның орынбасары, ал олар болмаған кезде жұмыс берушінің уәкілетті өкілі

мүшелері - ұйымның еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау қызметінің басшысы және жұмыскерлердің өкілі

Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаны арнайы тергеп-тексеруді өндірістік жарақаттың ауырлық дәрежесі туралы қорытындыны алған кезден бастап еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті орган жиырма төрт сағат ішінде құрылатын келесі құрамдағы комиссия жүргізеді:

Үш адамнан бес адамға дейін қаза тапқан еңбек қызметіне байланысты топтық жазатайым оқиғаларды тергеп - тексеруді - еңбек жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган, ал бес адамнан астам қаза тапқан кезде **Қазақстан Республикасының Үкіметі** құратын комиссия жүргізеді.

Комиссия құрамына сонымен қатар кіреді:

қатты улану жағдайында-халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның өкілдері;

Қауіпті өндірістік объектідегі аварияның салдарынан техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар кезінде болған еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды тергеп-тексеру кезінде өнеркәсіптік қауіпсіздік саласындағы уәкілетті органның немесе оның аумақтық бөлімшесінің өкілі комиссияның төрағасы болып тағайындалады. Бұл жағдайда мемлекеттік еңбек инспекторы комиссия мүшесі болып табылады.

қауіпті өндірістік объектілерде, сондай-ақ электр энергетикасы саласындағы ұйымдарда еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғалар кезінде-өнеркәсіптік қауіпсіздік саласындағы мемлекеттік қадағалау жөніндегі мемлекеттік инспектор және Мемлекеттік энергетикалық қадағалау мен бақылауды жүзеге асыратын лауазымды тұлға;

басқа ұйымның аумағында орналасқан және жұмыс жүргізіп жатқан ұйымның қызметкерімен немесе өндірістік тапсырманы (қызметтік немесе шарттық міндеттерді) орындау үшін басқа ұйымға жіберілген қызметкермен болған еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиға кезінде - аумағында жазатайым оқиға болған ұйымның жауапты өкілі.

Комиссияның жұмысына жұмыс берушімен немесе зардап шеккен адаммен тиісті шарттық қатынастары бар сақтандыру ұйымының өкілі қатысуға құқылы.

 Еңбек қызметіне байланысты және жұмыскердің (жұмыскерлердің) медициналық қорытындыға (ұсынымға) сәйкес еңбекке қабілеттілігінен айырылуына әкеп соққан **әрбір жазатайым оқиға тергеп-тексеруге жатады.**

Еңбек қызметіне байланысты ауыр, адам өлімімен аяқталған **жазатайым оқиғалар және топтық жазатайым оқиғалар арнайы тергеп-тексеруге жатады.**

 Жазатайым оқиға жазатайым оқиға туралы актімен немесе арнайы тергеп-тексеру актісімен ресімделеді. Тергеп-тексеру, арнайы тергеп-тексеру актілерінің нысандарын және еңбек қызметіне, кәсіптік ауруға байланысты жазатайым оқиға туралы актілердің нысандарын еңбек жөніндегі уәкілетті орган белгілейді.

Акт тергеп- тексеру материалдарына сәйкес ресімделуі тиіс.

 Егер еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаны тергеп-тексеру жөніндегі комиссия мүшелерінің бірі комиссияның (көпшіліктің) тұжырымдарымен келіспеген жағдайда, ол тергеп-тексеру аяқталған кезден бастап екі жұмыс күні ішінде өзінің дәлелді пікірін тергеп-тексеру материалына енгізу үшін жазбаша түрде ұсынады. Ол арнайы тергеу актісіне "ерекше пікірді қара" деген ескертпемен қол қояды. Тергеп-тексеру нәтижесімен келіспеген немесе еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиға туралы акт уақтылы ресімделмеген жағдайда, зардап шеккен тұлғаның немесе оның сенім білдірілген тұлғасының, жұмыскерлер өкілінің жұмыс берушіге жазбаша түрде жүгінуге құқығы бар, ол он жұмыс күні ішінде олардың өтінішін қарауға және мән-мағынасы бойынша шешім қабылдауға міндетті.

➔ Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаларды тергеп-тексеруді өндірістік жарақаттың ауырлық дәрежесі туралы қорытындыны алған кезден бастап 24 сағат ішінде жұмыс берушінің актісімен құрылатын тиісті комиссия жүргізеді.

➔ Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаны тергеп-тексеру мерзімі комиссия құрылған күннен бастап 10 жұмыс күнінен аспауға тиіс.

Тергеп-тексеруді белгіленген мерзімдерде аяқтауға объективті кедергі келтіретін мән-жайлар туындаған кезде тергеп-тексеру мерзімдері комиссияның хаттамалық шешімімен **он жұмыс күніне екі реттен асырмай ұзартылуы мүмкін.**

➔ **Тергеп-тексеру аяқталғаннан кейін 3 жұмыс күнінен кешіктірмей жазатайым оқиға туралы актінің бір данасы зардап шегушіге немесе оның сенім білдірілген тұлғасына беріледі, бұдан басқа, :**

- 1) жұмыскер еңбек (қызметтік) міндеттерін атқарған кезде оны жазатайым оқиғалардан сақтандыруға шарт жасалған сақтандыру ұйымына;
- 2) еңбек инспекциясы жөніндегі жергілікті органға қағаз және электрондық жеткізгіштерде ұсынады;
- 3) улану жағдайында халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органға.

➔ **Зардап шеккен адамның немесе жұмыскерлер өкілінің еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаны тергеп-тексерудің барлық материалдарымен танысуға және қажетті үзінді көшірмелерді жүзеге асыруға құқығы бар..**

➔ **Еңбек қызметіне байланысты жазатайым оқиғаны тергеп-тексеру материалдары ұйымда (жұмыс берушіде) **45 жыл бойы сақталуға тиіс**, ол таратылған жағдайда жазатайым оқиғаны тергеп-тексеру материалдары міндетті түрде оның қызмет ететін жері бойынша мемлекеттік архивке берілуге тиіс.**

ӨНДІРІСТІК ЖАРАҚАТТАНУДЫҢ НЕГІЗГІ СЕБЕПТЕРІ

Техникалық (конструкторлық немесе инженерлік)

Машиналардың, механизмдердің, жабдықтардың, құрылғылар мен құралдардың құрылымдық кемшіліктері мен ақаулары, технологиялық процестердің жетілмегендігі.
Сондай – ақ ғимараттардың, құрылыстардың және олардың элементтерінің-шатырлардың, қабырғалардың, төбелердің, едендердің, саты торларының, өту жолдары мен өту жолдарының; тау-кен жыныстары қазбаларының бекітпелерінің қанағаттанғысыз техникалық жай-күйін ескеру қажет.

Ұйымдастырылған

Технологиялық процестердің бұзылуы; қажетті техникалық құжаттаманың болмауы; нормативтік құжаттарда белгіленген технологиялық процестерге қойылатын қауіпсіздік талаптарының сақталмауы; технологиялық құжаттарда көзделмеген материалдарды, құрылғылар мен құралдарды қолдану; көліктің барлық түрлерінің жүргізушілері мен жаяу жүргіншілердің (жұмыс істейтіндердің) қауіпсіз жол жүрісі қағидаларын бұзуы; жұмыстардың қанағаттанғысыз ұйымдастырылуы; жұмыстарды қауіпсіз ұйымдастыру қағидалары мен нормаларын бұзу; ақаулы жеке қорғаныш құралдарын қолданбау немесе қолдану; жұмысшыларды қауіпсіз еңбек әдістері бойынша оқытудағы және нұсқау берудегі кемшіліктер, нұсқаманың болмауы немесе жеткіліксіздігі.

Жеке тұлғалық (психологиялық және психофизиологиялық)

Абайсыздық немесе ұқыпсыздық (сыртқы факторлардың әсерінен, шаршау, психикалық немесе эмоционалды тәжірибе), сондай-ақ қате әрекеттер. Жеке себептерге жұмыскердің еңбекті қорғау талаптарын сақтауға ішкі уәжінің болмауы, сондай-ақ қызметкердің біліктілігінің төмендігі жатады.

ӨНДІРІСТІК ЖАРАҚАТТАНУДЫҢ НЕГІЗГІ СЕБЕПТЕРІНІҢ АЛДЫН АЛУ

Техникалық (конструкторлық немесе инженерлік)

Технологиялық процестерді жетілдіру, конструктивтік кемшіліктері және үлкен тозуы бар жабдықты ауыстыру, жабдықтардың, ғимараттар мен құрылыстардың, ұжымдық және жеке қорғану құралдары мен құралдарының техникалық жай-күйіне тұрақты мониторинг (диагностика) жүргізу. Қауіпті элементтерді оқшаулау, жұмысшылар мен ықтимал жарақат көздері арасында кедергілер орнату арқылы адамдарды зиянды әсер ету көздерінен қорғаудың инженерлік шаралары. Автоматтандыру, қашықтан басқару, қосалқы жабдықтар мен автоматты қорғауды қолдану.

Ұйымдастырылған

Еңбекті қорғауды басқарудың корпоративтік жүйесін енгізу. Жұмыскерлерді жеке қорғаныс құралдарымен қамтамасыз ету және жұмыс процесін ұтымды уақытша ұйымдастыру есебінен жұмыскерлерді қауіпті және/немесе зиянды әсер ету көздерінен қорғау. Жұмыс орындарын ұйымдастырудағы кемшіліктер және технологиялық регламенттің, материалдар мен бұйымдарды тасымалдау, қоймаға жинау және сақтау, жабдықтарды, көлік құралдары мен құралдарды жоспарлы-алдын ала жөндеу ережелері мен нормаларының бұзылуы сөзсіз жойылатын өнім сапасын басқару.

Жеке (психологиялық және психофизиологиялық)

Жұмыскерлердің қауіпсіз мінез-құлқын ынталандыратын кадрларды іріктеу, оны үнемі оқыту, нұсқау беру және тәрбиелеу. Техникалық және ұйымдастырушылық шаралар арқылы қауіпті толығымен жою мүмкін болмағандықтан, жұмыскердің қауіпсіздігі көбінесе оның мінез-құлқымен анықталады.

**2-бөлім.
Еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау
талаптары**

**Тақырып 2.1.
Қауіпті және зиянды өндірістік
факторлар.**

қауіпті өндірістік фактор - қызметкерге әсер етуі мүмкін өндірістік фактор

қауіпті және зиянды өндірістік факторлар

Зиянды:

- физикалық факторлар (микроклимат, шу, діріл, шаң және т. б.)
- химиялық факторлар
- биологиялық факторлар
- еңбектің ауырлығы
- еңбек қауырттылығы

қауіпті және зиянды өндірістік факторлар

Қауіпті өндірістік факторлар:

- Электр тогы
- Жүк көтергіш механизмдер
- Биіктігі
- Төтенше температура
- Қозғалатын механизмдер
- Авто және т / ж көлігі

ӘСЕР ЕТУ ТАБИҒАТЫ БОЙЫНША ЗИЯНДЫ ӨНДІРІСТІК ФАКТОРЛАР КЕЛЕСІ ТОПТАРҒА БӨЛІНЕДІ:

физикалық факторлар:

- ❖ қозғалатын машиналар мен механизмдер; өндірістік жабдықтың жылжымалы бөліктері; қозғалатын бұйымдар, дайындамалар, материалдар; қиайтын конструкциялар; опырылатын тау жыныстары;
- ❖ жұмыс аймағының ауасының жоғары тозаңдануы және газдануы;
- ❖ жабдықтың, материалдардың үстіңгі бетінің және жұмыс аймағы ауасының жоғары немесе төмен температурасы;
- ❖ жұмыс орнындағы шудың, дірілдің, инфрадыбыстық тербелістердің және ультрадыбыстың жоғары деңгейі;
- ❖ жұмыс аймағындағы жоғары немесе төмен барометрлік қысым және оның күрт өзгеруі;
- ❖ жоғары немесе төмен ылғалдылық, ұтқырлық, ауаның иондалуы;
- ❖ жұмыс аймағындағы иондаушы сәулелердің жоғары деңгейі;
- ❖ адам денесі арқылы жабылуы мүмкін электр тізбегіндегі кернеудің жоғарылауы;

химиялық факторлар

адам ағзасына әсер ету сипаты бойынша олар мыналарға бөлінеді:

- ❖ уытты;
- ❖ тітіркендіргіш;
- ❖ сенсбилизациялаушы;
- ❖ канцерогенді;
- ❖ мутагендік;
- ❖ репродуктивті функцияға әсер ететін;
- ❖ адам ағзасына ену жолында :
- ❖ тыныс алу органдары арқылы;
- ❖ асқазан-ішек жолдары арқылы;
- ❖ тері және шырышты қабаттар арқылы.

биологиялық факторлар

патогенді микроорганизмдер (бактериялар, вирустар, риккетсиялар, спирохеттер, саңырауқұлақтар, қарапайымдар) және олардың тіршілік ету өнімдері.

психофизиологиялық факторлар

физикалық жүктемелер (статикалық, динамикалық) жүйке-психикалық шамадан тыс жүктемелер (ақыл-ой асқынуы, анализаторлардың шамадан тыс кернеуі, еңбектің монотондылығы, эмоциялық шамадан тыс жүктемелер)

Өндірістік санитарияның негізгі талаптары. Еңбек жағдайларының гигиеналық нормативтері

ШРК -шекті рұқсат етілген концентрация
ШРШ -шекті рұқсат етілген шарттар

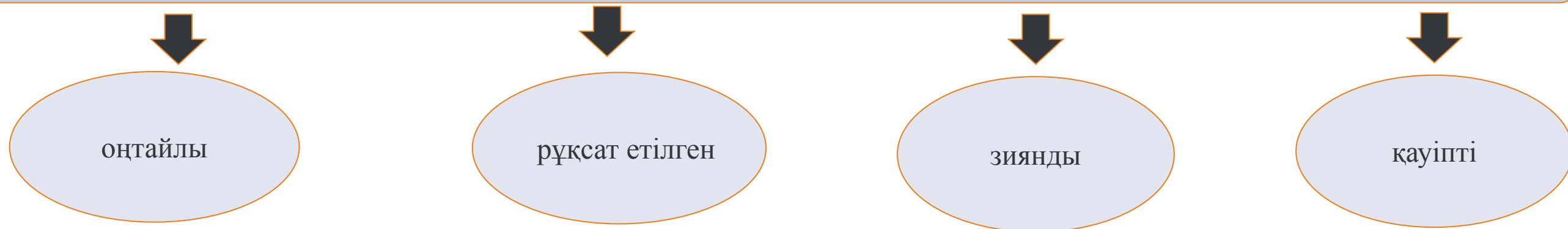
күнделікті (демалыс күндерінен басқа) 8 сағат жұмыс істеген кезде, бірақ аптасына 40 сағаттан аспайтын, бүкіл жұмыс өтілінің жалғасуы кезінде қазіргі заманғы зерттеу әдістерімен, жұмыс процесінде немесе қазіргі және кейінгі ұрпақтардың ұзақ өмір сүру мерзімінде анықталған денсаулық жағдайында аурулар немесе ауытқулар тудырмауы тиіс жұмыс ортасының зиянды факторларының деңгейі.

Жұмыс орнындағы шаңның ШРК 2 мг/м³ ШРК жұмыс орнындағы "СО" көміртегі тотығының ШРК 20 мг / м³ құрайды

Гигиеналық нормативтерді сақтау сезімталдығы жоғары тұлғалардың денсаулық жағдайының бұзылуын жоққа шығармайды.

Өндірістік санитарияның негізгі талаптары. Еңбек жағдайларының гигиеналық нормативтері

Жұмыс ортасы мен еңбек процесі факторларының нақты деңгейлерінің гигиеналық нормалардан ауытқу дәрежесі бойынша, яғни зияндылық пен қауіптілік дәрежесі бойынша еңбек жағдайлары шартты түрде 4 класқа бөлінеді:

- **Оңтайлы еңбек жағдайлары (1-класс)** — жұмыскердің денсаулығы сақталатын және жұмыс қабілеттілігінің жоғары деңгейін ұстап тұру үшін алғышарттар жасалатын жағдайлар. Жұмыс ортасы факторларының оңтайлы нормативтері микроклиматтық параметрлер мен еңбек жүктемесі факторлары үшін белгіленген. Басқа факторлар үшін зиянды факторлар жоқ немесе халық үшін қауіпсіз деп қабылданған деңгейден аспайтын еңбек жағдайлары оңтайлы деп шартты түрде қабылданады.
- **Рұқсат етілетін еңбек жағдайлары (2-класс)** - жұмыс орындары үшін белгіленген гигиеналық нормативтерден аспайтын қоршаған орта мен еңбек процесі факторларының деңгейлерімен сипатталады, ал организмнің функционалдық жай-күйінің ықтимал өзгерістері регламенттелген демалыс кезінде немесе келесі ауысымның басында қалпына келтіріледі және жақын және алыс кезеңде жұмыскерлердің және олардың ұрпақтарының денсаулық жағдайына қолайсыз әсер етпейді. Рұқсат етілген еңбек жағдайлары шартты түрде қауіпсіз деп жіктеледі.
- **Зиянды еңбек жағдайлары (3-класс)** деңгейі гигиеналық нормативтерден асатын және жұмыскердің организміне және (немесе) оның ұрпақтарына қолайсыз әсер ететін зиянды факторлардың болуымен сипатталады.
- **Қауіпті еңбек жағдайлары (4-класс)** - жұмыскерге зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлар әсер ететін, әсер ету деңгейлері жұмыс күні (ауысым) ішінде немесе оның бір бөлігі жұмыскердің өміріне қатер төндіруге қабілетті, ал осы факторлар әсер етуінің салдары еңбек қызметі кезеңінде жіті кәсіптік аурудың даму қаупінің жоғары болуына себепші болатын еңбек жағдайлары.

Өндірістік санитарияның негізгі талаптары. Еңбек жағдайларының гигиеналық нормативтері

Зиянды еңбек жағдайлары зияндылықтың 4 дәрежесіне бөлінеді:

- **3-ші кластың 1 — ші дәрежесі (3.1)** - еңбек жағдайлары зиянды факторлар деңгейінің гигиеналық нормативтерден ауытқуымен сипатталады, олар функционалды өзгерістерді тудырады, әдетте келесі ауысымның басталуына қарағанда, зиянды факторлармен байланысын үзгенде қалпына келеді және денсаулыққа зиян келтіру қаупін арттырады;
- **3-ші кластың 2-ші дәрежесі (3.2)** — көптеген жағдайларда кәсіби негізделген сырқаттанушылықтың ұлғаюына (бұл еңбекке қабілеттілігін уақытша жоғалтумен және, ең алдымен, осы факторлар үшін неғұрлым осал органдар мен жүйелердің жай-күйін көрсететін аурулармен сырқаттанушылық деңгейінің артуымен көрініс табуы мүмкін), ұзақ экспозициядан кейін туындайтын (көбінесе 15 жылдан кейін және одан көп) кәсіптік аурулардың бастапқы белгілерінің немесе жеңіл нысандарының пайда болуына (кәсіптік еңбекке қабілеттілігін жоғалтпай) әкеп соғатын тұрақты функционалды өзгерістерді туындататын зиянды факторлардың деңгейлері;
- **3-кластың 3 — ші дәрежесі (3.3)** - әсер етуі, әдетте, еңбек қызметі кезеңінде жеңіл және ауырлығы орташа кәсіптік аурулардың (кәсіптік еңбекке қабілеттілігінен айырылумен) дамуына, созылмалы (кәсіптік негізделген) патологияның өсуіне әкеп соғатын жұмыс ортасы факторларының деңгейлерімен сипатталатын еңбек жағдайлары;
- **3-кластың 4 — ші дәрежесі (3.4)** - кәсіптік аурулардың ауыр түрлері (жалпы еңбекке қабілеттілігінен айырылумен) туындауы мүмкін еңбек жағдайлары, созылмалы аурулар санының едәуір өсуі және еңбекке қабілеттілігінен уақытша айырылумен сырқаттанушылықтың жоғары деңгейі байқалады.

Тақырып 2.2 Жеке қорғаныш құралдары.

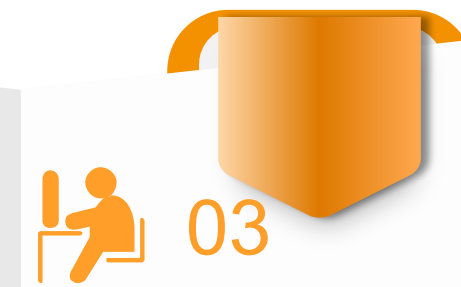
ЖҚҚ - бұл жұмыскерлерді зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлардың әсерінен қорғауға арналған құралдар, оның ішінде арнайы киім. Жұмыскерлерге ЖҚҚ-ны уақтылы және толық көлемде беру, сондай-ақ ЖҚҚ-ны сақтау және күтіп-ұстау жауапкершілігі жұмыс берушіге жүктеледі

Арнайы киім, арнайы аяқ киім және басқа ЖҚҚ, жуу және залалсыздандыру құралдарын өз қаражаты есебінен сатып алу және беру

Міндетті сертификаттаудан немесе декларациялаудан өткен жұмыскерлерді ЖҚҚ және ұжымдық қорғау тәртібін техникалық реттеу туралы ҚР заңнамасында белгіленген сәйкестікке қолдану

Жұмыс орындарындағы еңбек жағдайларының жай-күйіне, сондай-ақ жұмыскерлердің ұжымдық және жеке қорғану құралдарын дұрыс қолдануына бақылауды ұйымдастыру

Жұмыскерлер тиісті жеке қорғаныш құралдарынсыз, ақауы бар, ластанған арнайы киіммен немесе аяқ киіммен, ақауы бар немесе кезекті сынақтан немесе техникалық тексеруден өтпеген жеке қорғаныш құралдарымен жұмысқа жіберілмеуі.

Зиянды және (немесе) қауіпті еңбек жағдайлары бар, сондай-ақ ерекше температуралық жағдайлары бар немесе ластануға байланысты жұмыстармен айналысатын жұмыскер еңбек Кодексінің заңнамасына сәйкес ЖҚҚ-мен қамтамасыз етілмеген жағдайда, ол еңбек міндеттерін орындаудан бас тартуға құқылы, ал жұмыс берушінің жұмыскерден олардың орындалуын талап етуге құқығы жоқ және осы себептен туындаған бос тұрып қалу ақысын төлеуге міндетті

Басты қорғау құралдары

Механикалық зақымданудан, электр тогының зақымдануынан, ластанудан, жауын-шашыннан қорғайды.
Мұндай құралдарға дулыға, каскалар, береттер және т. б.

Көзді және бетті қорғау құралдары

Ыстық металдар мен сұйықтықтардың шашырауынан, қатты бөлшектерден, радиациядан қорғайды.

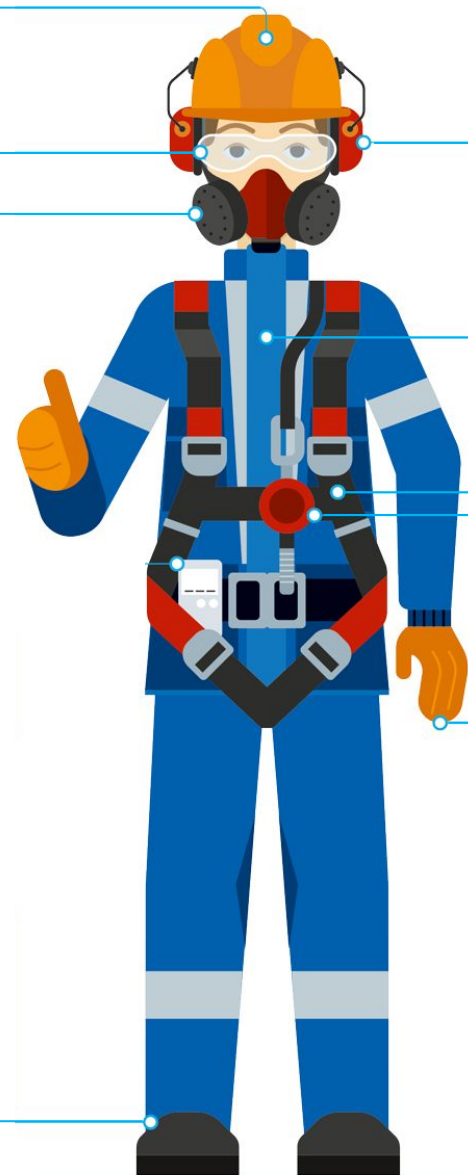
Оларға -әр түрлі көзілдірік, көзді және бетті

Тыныс алу органдарын қорғау құралдары

- Оқшаулағыш және сүзгіш болып бөлінеді:
- ✓ Сүзгі құралдары адам дем алатын ауаны тазартады, шаңға қарсы респираторлар мен газ маскалары осы түрге жатады.
 - ✓ Оқшаулағыш заттар ауаны көзден немесе таза аймақтан шлангпен дем алу үшін беріледі.

Арнайы аяқ киім

- Әр түрлі жағдайларда адамның аяқтарын қорғау:
- ✓ төмен температурадан қорғау ,
 - ✓ ылғалдылық жағдайында жұмыс істеуден,
 - ✓ механикалық әсерлерден қорғау,
 - ✓ мұнай өнімдерінен және т. б. қорғау

Есту органдарын қорғау құралдары

Өндірісте жоғары шу жағдайында қолданылады.
Шуға қарсы құлаққаптар мен құлаққаптар (беруши) жатады.

Арнайы киім

- Денені әртүрлі өндірістік факторлардың теріс әсерінен қорғау:
- ✓ киюге және күтуге ыңғайлы болуы,
 - ✓ қозғалыстарды шектемеу
 - ✓ дененің табиғи терморегуляциясына кедергі жасамау.

Оған мақта костюмдері, жилеттер, халаттар, комбинезондар және т. б. жатады.

Биіктіктен құлаудан қорғау құралдары

Биіктіктен құлаудан қорғау құралдары (ұстап тұратын және сақтандыру байламдары, ілмектері, бұғаттағыш құрылғылар және т. б.)

Қолды қорғау құралдары

Қолды механикалық, химиялық, температуралық және басқа да әсерлерден, сондай-ақ ластанудан қорғау үшін крагтар, қолғаптар, саусақ қолғаптары мен қолғаптар қолданылады.

Кешенді қорғаныс құралдары - бұл екі немесе одан да көп мүшелерді: тыныс алу, көру, есту, сондай-ақ бет пен басын қорғауды қамтамасыз ететін біртұтас құрылымдық құрылғылар. (мысалы: дулыға + көзілдірік + құлаққап; дулыға + қалқан + құлаққап)

Жұмыскерді бір уақытта **бірнеше зияндылық немесе қауіп факторларынан қорғайтын** құралдарды қамтиды.

Еңбек шартын жасасу кезінде жұмыс беруші жұмыскерлерді ЖҚҚ пайдалану ережелерімен және оларды беру нормаларымен таныстырады

Жұмыскерлерге берілетін ЖҚҚ олардың жынысына, бойына, мөлшеріне, сондай-ақ олар орындайтын жұмыстың сипаты мен жағдайларына сәйкес келуге тиіс

Жұмыс беруші жұмыскерлерге ЖҚҚ-ны белгіленген мерзімде беруді тиісінше есепке алуды және бақылауды ұйымдастыруға міндетті.

ЖҚҚ пайдалану мерзімдері оларды жұмыскерлерге нақты берген күннен бастап есептеледі

Жұмыскерлерге ЖҚҚ беру және тапсыру ЖҚҚ беруді есепке алудың жеке карточкасына жазумен тіркеледі

Жеке қорғаныш құралдары талаптарға сәйкес келуі тиіс:

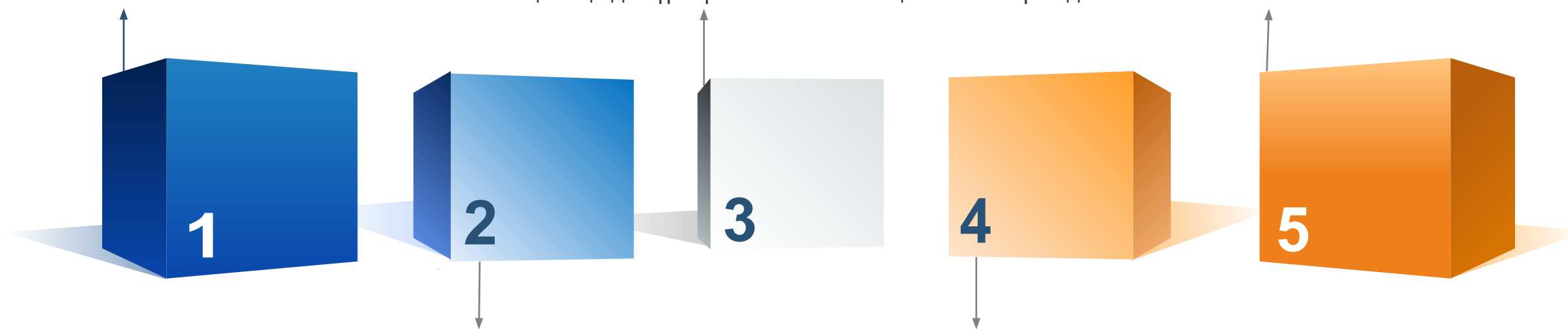
- ✓ барлық пайдалану уақытында қолайсыз факторлардан қорғау қасиеттерін қамтамасыз ету;
- ✓ қауіпсіздік;
- ✓ киюге және пайдалануға ыңғайлы (эргонометричность);
- ✓ жайлылық;
- ✓ сыртқы көріністің эстетикасы;
- ✓ пайдаланудың қарапайымдылығы;
- ✓ гигиеналық;
- ✓ үйлесімділік (жұптасу)

Кәсіптері тиісті үлгілік нормаларда көрсетілген бригадирлердің міндеттерін орындайтын бригадирлерге, шеберлерге, көмекшілерге және қол астындағы жұмысшыларға тиісті кәсіптердің жұмыскерлерімен бірдей ЖҚҚ беріледі.

Кәсіптерді қоса атқаратын немесе тұрақты қоса атқаратын жұмыстарды, оның ішінде кешенді бригадалар құрамында орындайтын қызметкерлерге негізгі кәсібі бойынша оларға берілетін ЖҚҚ-дан басқа, ЖҚҚ беруді есепке алудың жеке карточкасына берілген ЖҚҚ туралы белгі қоя отырып, орындалатын жұмыстарға және ЖҚҚ-ның басқа да түрлеріне байланысты қосымша беріледі.

Лауазымдық міндеттеріне сәйкес өндірістік үй-жайларға (аландарға) мерзімді түрде баратын басшылар мен мамандарға кезекші ретінде ЖҚҚ (осы объектілерге бару уақытына) берілуі тиіс.

Уақытша басқа жұмысқа ауыстырылған жұмыскерлерге және оқу шартына сәйкес кәсіптік оқытудан (қайта оқытудан) өтетін басқа да адамдарға, бастауыш, орта және жоғары кәсіптік білім беру мекемелерінің оқушылары мен студенттеріне өндірістік практикадан (өндірістік оқытудан) өту уақытында, өндірістік оқыту шеберлеріне, сондай-ақ жұмыс берушінің өндірістік қызметіне қатысатын басқа да тұлғаларға ЖҚҚ осы жұмысты орындау немесе бақылау (қадағалау) жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру уақытына беріледі.

Жұмыскерлерге әсер етуі мүмкін зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлары бар өндірістік цехтар мен учаскелерде жұмыстарды орындау кезінде бөгде ұйымдардың жұмыскерлері өздері жіберілетін ұйымның тиісті кәсіптері мен лауазымдарының жұмыскерлері үшін көзделген үлгілік нормаларға сәйкес өз жұмыс берушісімен ЖҚҚ-мен қамтамасыз етілуге тиіс.

Кезекші ЖҚҚ жұмыскерлерге олар көзделген жұмыстарды орындау уақытына ғана беріледі немесе бірнеше жұмыскерге немесе белгілі бір жұмыс орындарына бекітілуі мүмкін. Мұндай жағдайларда кезекші ЖҚҚ жұмыскерлердің тікелей басшыларының жауапкершілігіне беріледі. Кезекші ЖҚҚ-ны кию мерзімі нормативтік – құқықтық актілерде көзделген мерзімдер шегінде, ал регламенттеу болмаған жағдайда-тозғанға дейін белгіленеді.

Жылы арнайы киім және жылы арнайы аяқ киім (жылытатын төсемдегі костюмдер, жылытатын төсемдегі күртешелер мен шалбарлар, үлбірлі костюмдер, тулупалар, пима, құлақшын-құлақшындар, үлбірлі қолғаптар және т.б.) жұмыскерлерге жылдың суық мезгілі басталғанда, ал жылы мезгілі басталғанда жұмыс берушіге келесі маусымға дейін ұйымдасқан түрде сақтау үшін тапсырылуы тиіс.

Жылы арнайы киімді және жылы арнайы аяқ киімді пайдалану уақытын жұмыс беруші тиісті кәсіподақ органымен немесе өзге де уәкілетті қызметкерлермен бірлесіп, жергілікті климаттық жағдайларды ескере отырып, белгілейді.

Тақырып 2.3 Ұжымдық қорғаныш құралдары.

ҰҚҚ (ұжымдық қорғаныш құралдары) — екі және одан да көп жұмыскерді зиянды және (немесе) қауіпті өндірістік факторлардың әсерінен бір мезгілде қорғауға арналған техникалық құралдар.

Жеке және ұжымдық қорғаныш құралдары жұмыс істеушінің қауіпсіздігі жабдықтың конструкциясымен, технологиямен және өндірістік процестерді ұйымдастырумен, сәулет-жоспарлау шешімдерімен қамтамасыз етілмейтін жағдайларда пайдалануға арналған.

ҰЖЫМДЫҚ ҚОРҒАНЫШ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ

Өндірістік үй-жайлар мен жұмыс орындарының ауа ортасын қалыпқа келтіру үшін

ауаны желдету және тазарту; ауаны баптау; зиянды факторларды оқшаулау; жылыту; автоматты бақылау және сигнал беру; ауаны дезодорациялау

Өндірістік үй-жайлар мен жұмыс орындарын жарықтандыруды қалыпқа келтіру үшін

жарықтандыру аспаптары; жарық ойықтары; жарықтан қорғау құрылғылары; жарық сүзгілері

Инфрақызыл сәулеленудің жоғары деңгейінен

қоршау; герметикалау; жылу оқшаулау; желдету; автоматты бақылау және сигнал беру; қашықтықтан басқару; қауіпсіздік белгілері

Жоғары шу деңгейінен

қорғау; дыбыс оқшаулағыш, дыбыс сіңіргіш; шуды бәсеңдеткіштер; автоматты бақылау және сигнал беру; қашықтықтан басқару

Ультракүлгін сәулеленудің жоғары немесе төмен деңгейінен

қорғау құрылғылары; ауаны желдетуге арналған; автоматты бақылау және сигнал беру; қашықтықтан басқару; қауіпсіздік белгілері.

Электромагниттік сәулеленудің жоғары деңгейінен

қорғау құрылғылары; қорғаныш жабындары; герметизациялайтын құрылғылар; автоматты бақылау және сигнал беру құрылғылары; қашықтықтан басқару құрылғылары; қауіпсіздік белгілері.

ҰЖЫМДЫҚ ҚОРҒАНЫШ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІ

Дірілдің жоғары деңгейінен
қорғау; діріл оқшаулағыш, діріл сөндіргіш және діріл сіңіргіш; автоматты бақылау және дабыл; қашықтан басқару.

Механикалық факторлардың әсерінен
қорғау құрылғылары; автоматты бақылау және сигнал беру; сақтандырғыш; қашықтықтан басқару; тежегіш; қауіпсіздік белгілері.

Биіктіктен құлаудан
қорғау қоршаулары;
қорғаныш торлары;
қауіпсіздік белгілері.

Жабдықтардың, материалдар мен дайындамалардың үстіңгі беттерінің төмен немесе жоғары температурасынан
қорғау; автоматты бақылау және сигнализация; термооқшаулағыш; қашықтықтан басқару

Жоғары немесе төменгі температурадан, ауаның температуралық айырмашылықтарынан
қорғау құрылғылары; автоматты бақылау және сигнал беру; термооқшаулағыш; қашықтықтан басқару; радиациялық жылыту және салқындату.

Инфрадыбыстық тербелістердің жоғары деңгейінен
қорғау құрылғылары; қауіпсіздік белгілері

Тақырып 2.4
Құрал-саймандармен және
құрылғылармен жұмыс істеу кезіндегі
қауіпсіздік талаптары.

Станоктармен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік шаралары

Станоктарда жұмыс істеуге нұсқамадан (кіріспе және алғашқы), оқытудан, еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықты білуін тексеруден өткен және білімі мен біліктілігін тексеру нәтижелері туралы біліктілік куәлігінде тиісті жазбасы бар тұлғалар жіберіледі.. Білімді тексеру мерзімділігі жылына 1 рет, қайталама нұсқама - тоқсанына 1 реттен кем емес.

Станоктарда жұмыс істеуге іссапарға жіберілген қызметкерді жіберуді станоктарда жұмыс істеу құқығына біліктілік куәлігінде жазба болған кезде станоктық жабдықты жарамды жай-күйде ұстауға және қауіпсіз пайдалануға жауапты тұлға жүргізеді.

Әрбір станокта оның түгендеу нөмірі көрсетілуі тиіс. Станокта (немесе станоктар тобында) онда жұмыс істеуге құқығы бар адамдардың тізімі, сондай-ақ цехта (учаскеде) станоктық жабдықты дұрыс жағдайда ұстауға және қауіпсіз пайдалануға жауапты лауазымды тұлға (мамандар арасынан) көрсетілген тақтайша ілінуі тиіс. Станоктың жұмыс орнында еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықтан қысқаша үзінді немесе техника қауіпсіздігі жөніндегі жадынама ілінуі тиіс, онда станокта жұмыс істейтін адам үшін жұмыстың қауіпсіз әдістері бойынша негізгі талаптар, сондай-ақ қорғау, сақтандыру және бұғаттау құрылғыларына қойылатын талаптар көрсетіледі. Үй-жайда бір топтағы станоктар болған жағдайда еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықтан бір үзінді немесе жұмысшыларға қолжетімді жерде ілінген қауіпсіздік техникасы жөніндегі жадынамадан бір ғана үзінді жеткілікті.

Барлық дәнекерлеу және отпен жүргізілетін басқа да жұмыстар "Дәнекерлеу және басқа да отпен жүргізілетін жұмыстарды жүргізу кезіндегі өрт қауіпсіздігі қағидаларының" талаптарына сәйкес орындалуы тиіс.

Электрмен дәнекерлеу, газбен дәнекерлеу және басқа да от жұмыстарына 18 жастан кіші емес, арнайы дайындықтан өткен және теориялық білімі, практикалық дағдылары, еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықтар мен өрт қауіпсіздігі қағидалары бойынша білімі тексерілген және "дәнекерлеуші куәлігі", біліктілік куәлігіндегі арнайы жұмыстарды орындауға рұқсат берілгені туралы жазбасы және өрт қауіпсіздігі техникасы бойынша арнайы талоны бар адамдар жіберіледі. Талон біліктілік куәлігі болған жағдайда ғана жарамды және от жұмыстарын жүргізуге құқық береді. Талонда жұмысшыларға жол берілген өрт қауіпсіздігі ережелерін бұзушылықтар белгіленеді, ал өрескел бұзушылықтар кезінде талон алынады, бұл жаңа талон беріле отырып, білімін кезектен тыс тексеруге әкеп соғады.

Электр дәнекерлеушілерде электр қауіпсіздігі бойынша II-ден төмен емес топ болуы тиіс.

Барлық дәнекерлеушілер жыл сайын еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықты білуін тексеруден өтуі тиіс.

Мамандығы бойынша жұмыста 6 айдан астам үзіліс болған кезде, сондай-ақ технологияны бұзғаны және жұмыс сапасының төмендігі үшін уақытша шеттетілгеннен кейін дәнекерлеушілер жұмысқа жіберер алдында білімін кезектен тыс тексеруден өтеді.

Өндірістік ғимараттардағы, құрылыстардағы, кәсіпорын аумақтарындағы уақытша дәнекерлеу және басқа да отпен жүргізілетін жұмыстар жабдықты жөндеу немесе құрылыс конструкцияларын монтаждау кезінде объектінің өрт қауіпсіздігіне жауапты қызметкердің жазбаша рұқсатымен орындалуға тиіс.

Қол құралы

- Күнделікті қолданылатын қол ұсталық-ұсталық құрал жеке немесе бригадалық пайдалану үшін жұмысшыларға бекітілуі тиіс.
- Балғалар мен кувалдалардың жанғыштары тегіс, сәл шығыңқы, қиғаш, сынық, ойықсыз, жарықшақсыз және қылтамырсыз болуы тиіс.
- Балғалардың, кувалдалардың және соққы әсері бар басқа да құралдардың саптары тораптар мен шөп қабаттарынсыз қатты жапырақты тұқымдылардың (қайың, емен, бук, үйеңкі, шаған, шетен, итмұрын, мүйізтұмсық) құрғақ сүрегінен немесе жұмыста пайдалану беріктігі мен сенімділігін қамтамасыз ететін синтетикалық материалдардан дайындалуы тиіс.
- Тұтқалары ұшталған ұштарға (егеулер, шаберлер және басқалар) металл бандаж сақиналарынсыз отырғызылған құралмен жұмыс істеуге тыйым салынады.
- Күректердің тұтқалары (қалемшелері) ұстағыштарға берік бекітілуі тиіс, бұл ретте ұстағыштан шығатын тұтқаның бөлігі күректің жазықтығына қарай еңкейіп кесілуі тиіс. Күректердің тұтқалары ағаш түрлерінен түйіндер мен қиғаш қабаттарсыз немесе синтетикалық материалдардан жасалуы керек.
- Сынықтар созылған және ұштары бар түзу болуы керек.
- Соқпалы әсер ету аспабы (кескіштер, крейцмейсельдер, ойықтар, керндер және т.б.) жарықсыз, қылтанақсыз, шегесіз және қырсыз тегіс желке бөлігі болуы тиіс. Жұмыс соңында ешқандай зақым болмауы керек. Соқпалы әсер ету құралының ұзындығы кемінде 150 мм болуы тиіс.

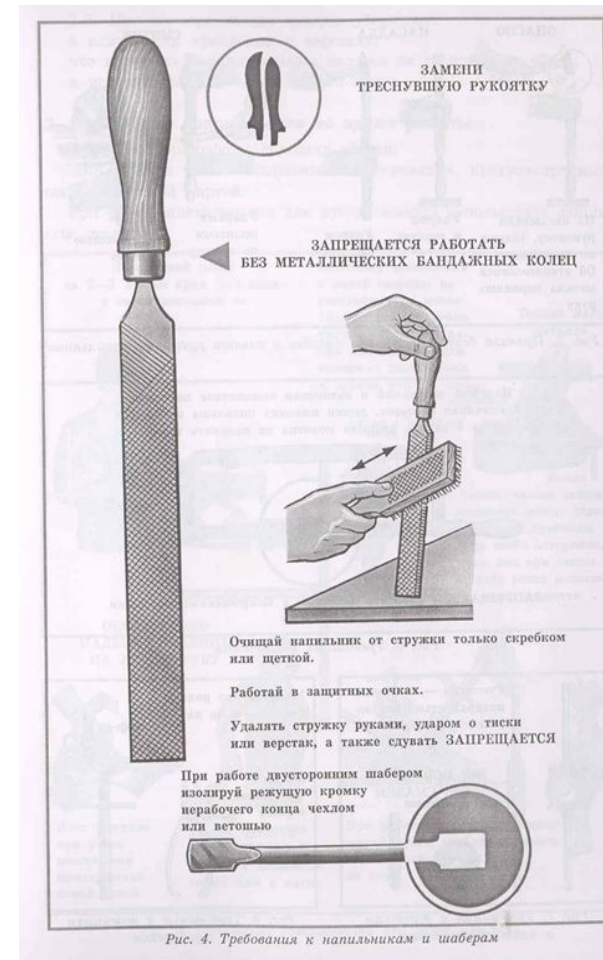
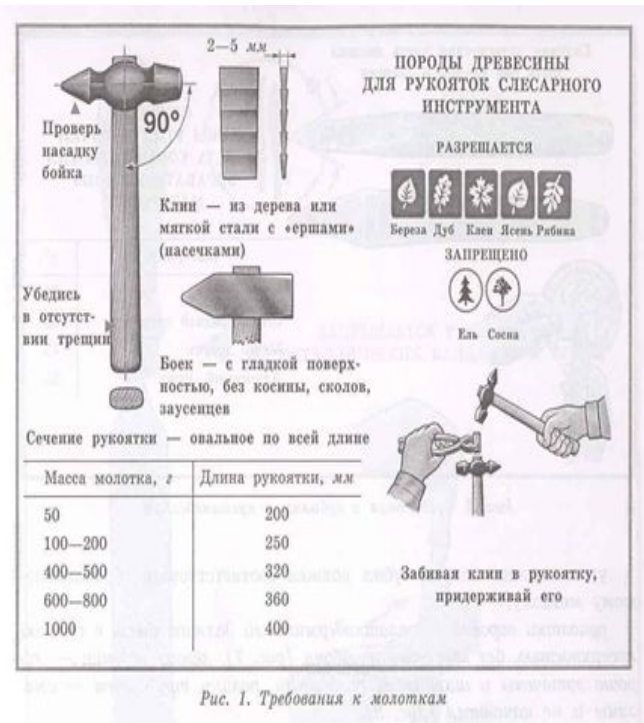
Екпінді әсер ету құрал-сайманымен жұмыс істеу кезінде жұмысшылар көзге қатты бөлшектердің түсуін болдырмау үшін қорғаныс көзілдіріктерін пайдалануы тиіс.

Кенелердің металл тұтқаларының беттері тегіс (майыстырмай, саңылаусыз және қабыршақсыз) және қабыршақтан тазартылған болуы тиіс.

Бұрағыш бұранданың немесе бұранданың басындағы саңылаудың мөлшеріне байланысты жұмыс бөлігінің (скапула) ені бойынша таңдалуы керек.

Гайка кілттерінің жұмыс беттерінде құлатылған еңістер, ал тұтқалары - қылтамырлар болмауы тиіс. Тұтқада кілттің мөлшері көрсетілуі керек. Гайкалар мен болттарды бұрау және орау кезінде гайка кілттерін қосымша тұтқалармен, екінші кілттермен немесе құбырлармен ұзартуға тыйым салынады. Қажет болса, ұзын тұтқалары бар кілттерді қолданыңыз. Кілттердің тұтқаларын тек "жұлдызша" түріндегі қосымша рычагтармен ұзартуға жол беріледі.

- Жұмыс орнындағы құрал оны домалату немесе құлау мүмкіндігін болдырмайтындай етіп орналастырылуы тиіс. Құрал-сайманды қоршаудың таянышына немесе орман алаңының қоршалмаған шетіне, мінбелерге, сондай-ақ ашық люктердің, құдықтардың жанына қоюға тыйым салынады.
- Құралды тасу немесе тасымалдау кезінде оның өткір бөліктері қорғалуы керек.
- Слесарь-ұсталық қол аспабының жарамды жай-күйіне құралды (аспапшыны) беруші (қабылдаушы) және оны пайдаланатын жұмысшы жауапты болып табылады.
- Барлық қол ұсталық-слесарьлық аспапты (құрал-сайман құралында да, қолға да берілген) бөлімше бойынша тағайындалған инженерлік-техникалық қызметкер тоқсанына бір реттен сиретпей мерзімді түрде қарап отыруы тиіс. Жұмыс алдында және жұмыс процесінде құралдың жарамдылығы үшін жауапкершілік тиісті қауіпсіздік ережелерімен анықталады. Ақаулы құрал алынып тасталуы керек.

Ұштары ұшталған егеулер, қашаулар, құймалар (бұрауыштар, шилья) және басқа да қол аспаптары ұшталған, тегіс тұтқаларға берік бекітілуі тиіс. Тұтқалардың ұзындығы құралдың мөлшеріне сәйкес болуы керек, бірақ 150 мм-ден кем болмауы керек және сынудан қорғайтын металл сақиналармен бекітілуі керек. Тұтқасыз немесе ақаулы тұтқалары бар файлдармен және басқа ұқсас құралдармен жұмыс істеуге тыйым салынады.

Балғалар мен кувалдалардың тұтқалары қатты және тұтқыр құрғақ ағаштан (итмұрын, үйеңкі, жас емен, тау күлі, қайың) жасалып, бойк осіне қатысты дұрыс бұрыштарда отырғызылуы керек. Жұмсақ немесе ірі қабатты ағаш түрлерінен (шырша, қарағай) тұтқаларды жасауға тыйым салынады.

Құралға қойылатын қауіпсіздік талаптары

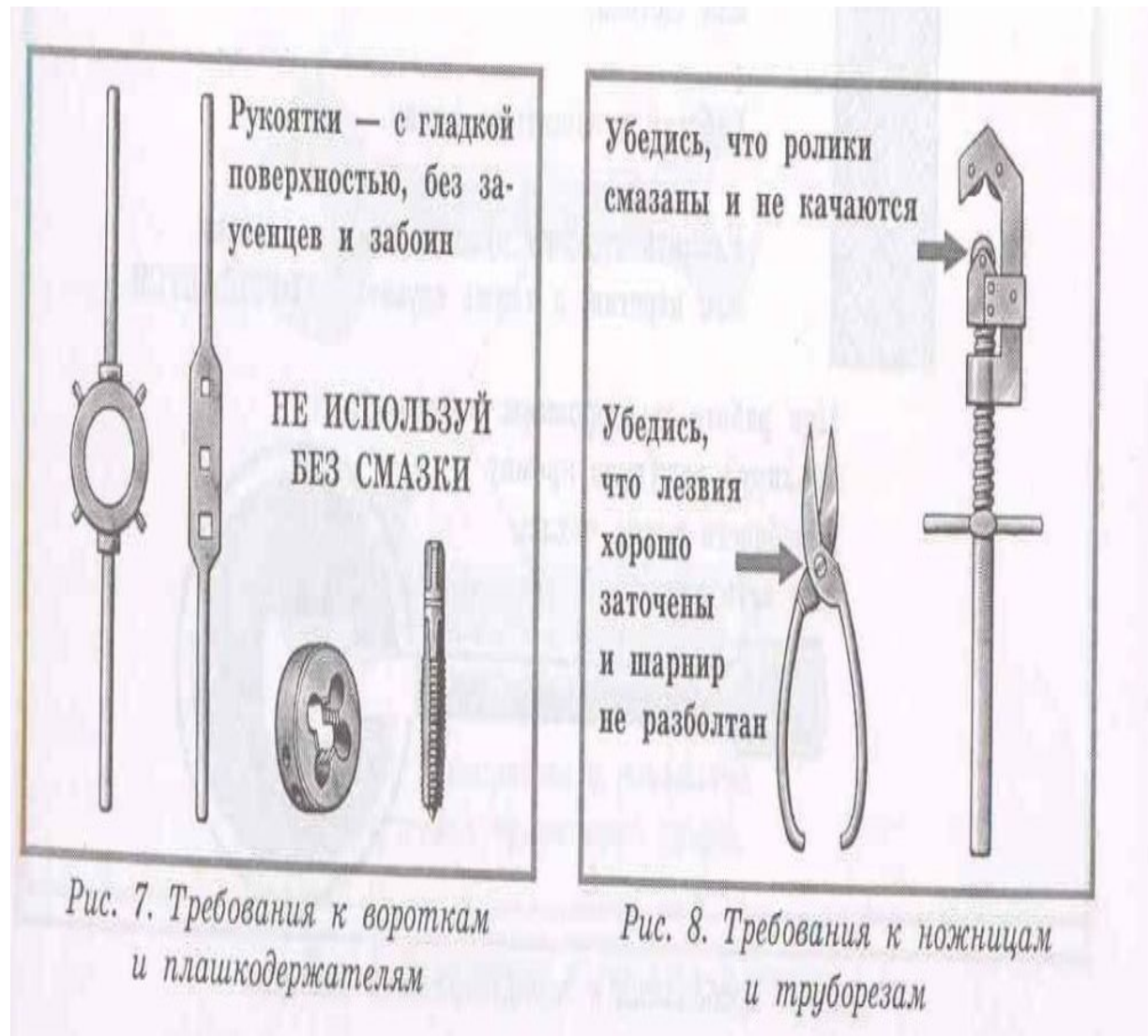

Рис. 2. Требования к зубилам и крестовым шуруповёртам

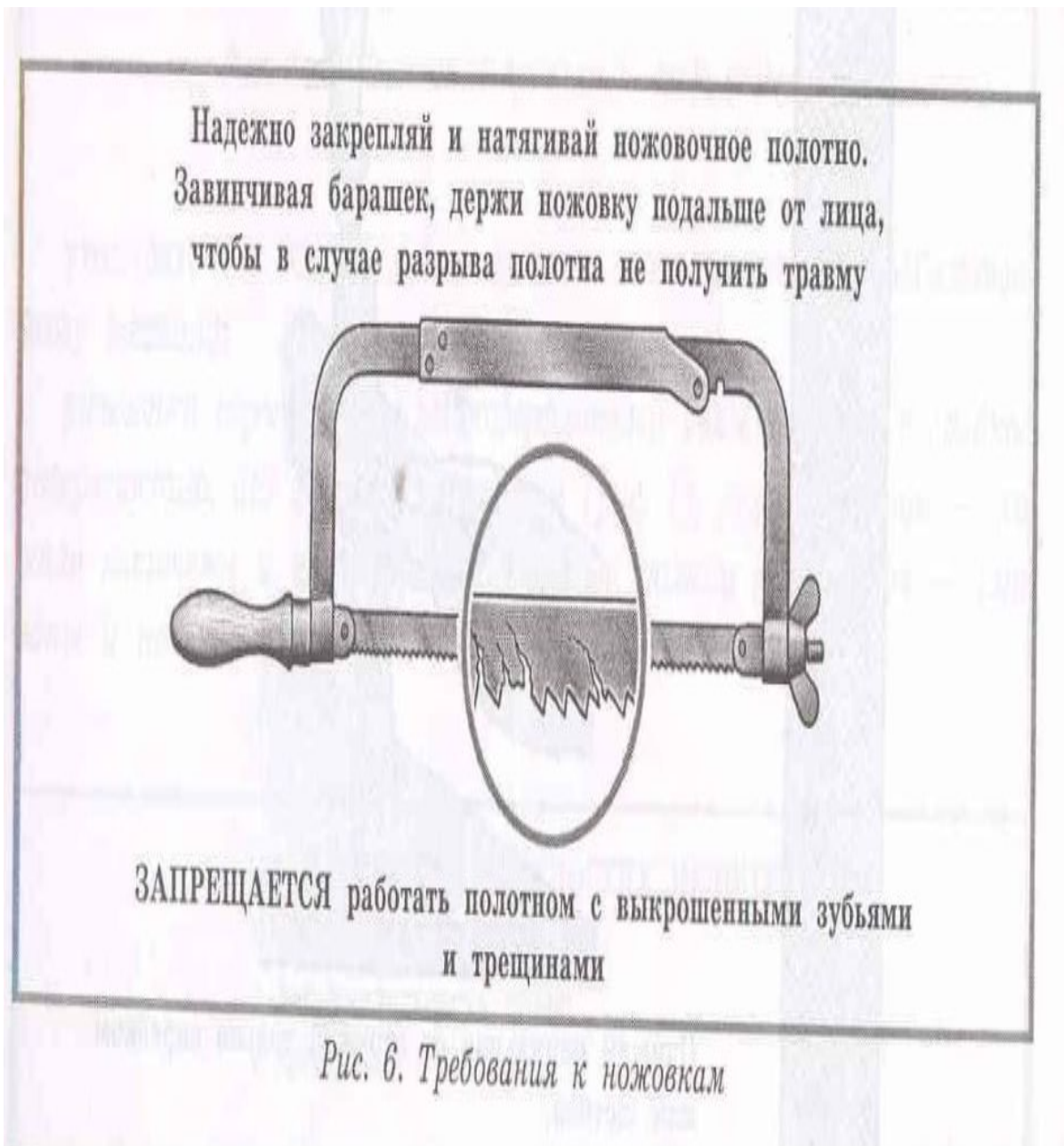
Рис. 3. Требования к гаечным ключам

Соқпалы аспаптардың (кескіштердің, бородкілердің, ойықтардың, керндердің және т.б.) қылтамырлары, майысулары, ойықтары, жарықтары мен тіліктері бар шабылған немесе құлатылған желкелері болмауы тиіс. Кескішпен жұмыс істеу кезінде қорғаныш көзілдірік кию керек. Сыналармен және кесінділермен жұмыс істеу кезінде кувалданың көмегімен ұзындығы кемінде 0,7 метр сабы бар сына ұстағыштарды қолдану керек. **Гайка кілттері** гайкалар мен болттар бастиектерінің өлшемдеріне сәйкес келуі тиіс және жарықтары, кенжарлары және қылтанақтары болмауы тиіс. Кілттердің губкалары параллель болуы керек. Гайка мен кілттің арасында металл пластинкаларды қолдана отырып, гайкаларды бұрауға және орауға, сондай-ақ кілттерді қарсы кілттермен, құбырлармен және т. б. ұзартуға тыйым салынады.

Болат конструкцияларды монтаждау кезінде тесіктерді орауға қызмет ететін **қол құралдарының ұштары** (құрастыруға арналған сынықтар, оправкалар және т.б.) құлатылмауы тиіс.

Бұрағыштың жүзі бұранданың басының саңылауына саңылаусыз кіретіндей қалыңдыққа дейін тартылып, тегістелуі керек. **Верстактар** қатты берік конструкцияға ие болуы және тұрақты болуы тиіс. Жұмыс үстелінің жоғарғы қалқаны темірмен қапталуы керек. Жұмыс үстелін төсеу кезінде темірдің және өткір бұрыштардың шығыңқы жиектеріне жол бермеу керек. Жұмыс үстелінің ені кемінде 0,7 метр болуы керек.

Металдың ұшатын бөлшектерінен қорғау үшін верстактарға сақтандырғыш қалың торлар (ұяшығы 3 мм аспайтын) немесе 1 метрден кем емес қалқандар қойылуы тиіс. Верстақта екі жақты жұмыс істеу кезінде мұндай торлар немесе қалқандар верстактың ортасында болуы тиіс.

Верстак жапсырмалары толық жарамды болуы, қысылатын бұйымды мықтап басып алуы және кеуектерде іске қосылмаған қақпағы болуы тиіс. Жапсырмалар арасындағы арақашықтық 1 метрден кем болмауы тиіс.

Аралар (пышақтар, көлденең, сәулелі және т.б.) дұрыс ажыратылуы және жақсы қайралуы тиіс. Құрал-саймандарды тасу немесе тасымалдау кезінде адамдардың жаралануын болдырмау үшін олардың өткір бөліктерін қаптармен немесе басқа тәсілмен қорғау керек.

Рис. 10. Правила безопасности при нарезании резьбы

Бензинді немесе керосинді балқытып біріктіру шамдарымен жұмыс істеген кезде соңғылары тексерілген және жарамды қоймалардан берілуі тиіс, бұл ретте сақтандырғыш клапаны жоқ, ауа немесе жанармай өткізетін шамдар жұмысқа берілмеуі тиіс.

Балталардың жүздері тегіс, құлатылмаған, қылтамырсыз, ойықсыз, майыспайтын және жарықшақсыз болуы тиіс. Балта қайың балташасына мықтап отырғызылып, оған жұмсақ болаттан жасалған толық сынамен мықтап бекітілуі керек. Балтаның беті тегіс, жарықсыз, түйіндерсіз және сынықтарсыз болуы керек.

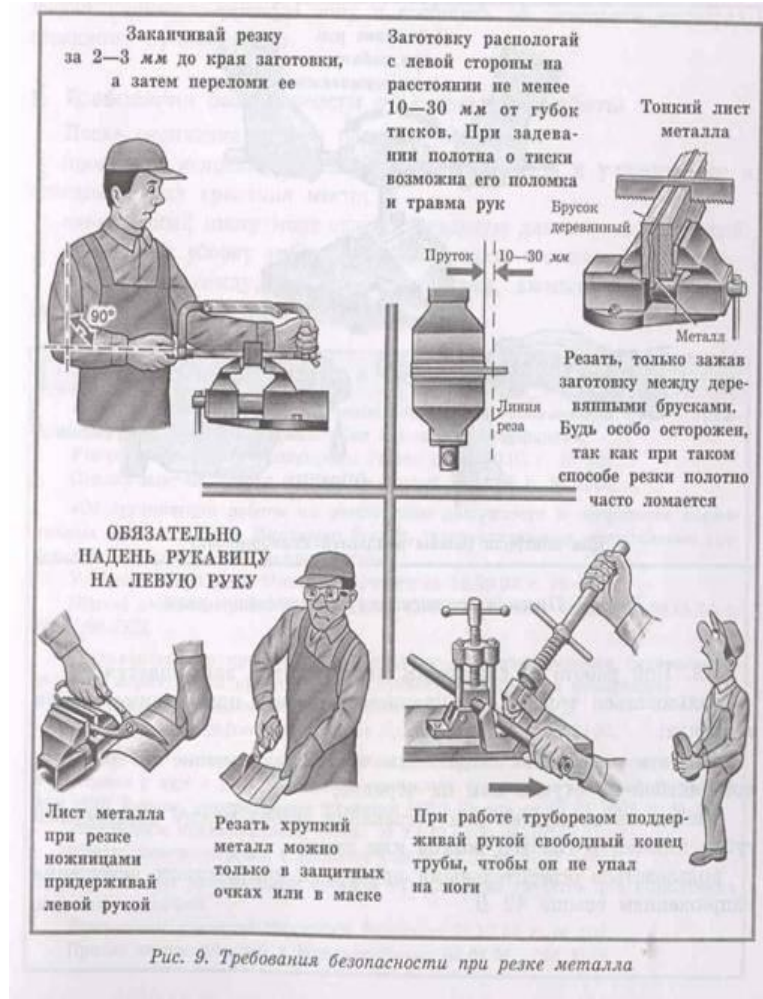

Рис. 9. Требования безопасности при резке металла

Пневматикалық соқпалы құрал жұмыс кезінде жеңнен втулкадан соққының ұшып кетуіне жол бермейтін құралмен жабдықталуы тиіс. Пневматикалық құралдың клапандары тығыз орнатылуы және жабық жағдайда ауа өткізбеуі тиіс. Басқарылатын тұтқаның қысымы тоқтаған кезде клапандар оңай ашылып, тез жабылуы керек.

Пневматикалық құрал

- Пневматикалық құралмен жұмыс істеуге қабілеттілік оқудан және еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықты білуін тексеруден өткен және пневматикалық құралды қолдана отырып жұмыстарды орындауға рұқсат беру туралы білімін тексеру куәлігінде жазбасы бар 18 жастан кіші емес тұлғалар жіберіледі.
- Шлангілерді пневматикалық құралға жалғау және оларды ниппельдер немесе штуцерлер мен тарту қамыттарының көмегімен өзара қосу қажет. Шлангтарды сыммен бекітуге тыйым салынады.
- Ауа шлангілерін пневматикалық құралдарға, құбыржолдарға қосу орындары және шлангілерді өзара қосу орындары ауаны өткізбеуге тиіс.
- Шлангіні магистральға және құрал-сайманға қосу, сондай-ақ оны ажырату бекіту арматурасы жабық болғанда жүргізілуі тиіс. Шланг кездейсоқ зақымдану немесе оған көліктің кіру мүмкіндігі болмайтындай етіп орналастырылуы тиіс.
- Жұмыс кезінде пневматикалық құрал-сайманның шлангісін тартуға және майыстыруға тыйым салынады. Сондай-ақ оларды арқандармен, кәбілдермен және газбен дәнекерлеу жеңдерімен кесіп өтуге жол берілмейді.

Пневматикалық

- Соққы әсері бар пневматикалық құралмен жұмыс кезінде көзілдіріктері мен қолғаптарда жұмыс істеу қажет.
- Пневматикалық құралды тек тұтқасы арқылы тасымалдауға рұқсат етіледі. Осы мақсатта шлангты немесе құралдың жұмыс бөлігін пайдалануға тыйым салынады.
- Жұмыстағы үзілістер, шлангілердің үзілуі және қандай да бір ақаулар кезінде сығылған ауаның пневматикалық құралға қол жеткізуін дереу тоқтату керек (тиек арматурасын жабу).
- Пневматикалық құралды беру алдында оны берген қызметкер қарап шығуы тиіс. Пайдалану процесінде пневматикалық құралды жұмыс аяқталғаннан кейін күн сайын ластанудан тазарту және қажет болған жағдайда бекіту бөлшектерін қатайту қажет. Пневматикалық құралды оның жұмыс жағдайына және жарамдылығына қарамастан, 6 айда кемінде бір рет бөлшектеу, шаю, бөлшектерді майлау және роторлы қалақтарды толтыру керек, ал тексеру кезінде табылған зақымдалған немесе қатты тозған бөліктерді жаңаларына ауыстыру керек. Құралды жинағаннан кейін шпиндельдің айналу жиілігін паспорттық деректерге сәйкестігіне реттеуді және оның жұмысын 5 минут бойы бос жүрісте тексеруді жүргізу қажет.
- Жоғарыда көрсетілген жұмыстарды жүргізген қызметкер есепке алу және қарап тексеру журналына құралдың жарамдылығы туралы жазба жасауы тиіс.

Тақырып 2.5

Электрлендірілген құралмен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік талаптары

Электр құралы

❖ **I класты машина** - негізгі оқшаулаумен де, қауіпсіздіктің қосымша шараларымен де электр тогымен зақымданудан қорғауды қамтамасыз ететін машина, бұл кезде қол жетімді ток өткізгіш бөліктер желінің қорғаныш (жерге тұйықтау) сымымен негізгі оқшаулау зақымданған жағдайда кернеуде бола алмайтындай етіп жалғанады.

❖ **II класты машина** - электр тогынан қорғаныс негізгі оқшаулаумен де, қосарланған және күшейтілген оқшаулау сияқты қосымша қауіпсіздік шараларымен де қамтамасыз етілетін және қорғаныс сымы немесе жерге тұйықталған қорғаныс байланысы жоқ машина. Осы кластағы машинаның корпусына арнайы белгі — шаршы шаршыда қолданылады.

- ❖ **III класты машина** - қауіпсіз ультра төмен кернеумен қоректендіру арқылы электр тогының соғуынан қорғауды қамтамасыз ететін және қауіпсіз ультра төмен кернеуден артық кернеулер пайда болмайтын машина.
- ❖ **Аса төмен (аз) кернеу** - айнымалы токтың 50 В және тұрақты токтың 120 В-нан аспайтын кернеуі.

- I класты электр құралын қауіптілігі жоғары емес үй-жайларда ғана пайдалануға болады;

- II класты электр құралы - қауіптілігі жоғары үй-жайларда және үй-жайлардан тыс;

- III класты электр құралы - аса қауіпті үй-жайларда және қолайсыз жағдайларда (қазандар, бактар және т.б.).

Электрлендірілген құралмен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік талаптары

- Электр құралымен өз бетінше жұмыс істеуге алдын ала медициналық тексеруден өткен, негізгі кәсібі бойынша және электр қауіпсіздігі бойынша Еңбектің қауіпсіз тәсілдері мен әдістеріне оқытылған, тәжірибелі жұмысшының басшылығымен тағылымдамадан өткен және жұмыс орнында нұсқамадан өткен 18 жастан кіші емес жұмыскерлер жіберіледі.

- Тұтынушылардың электр қондырғыларын пайдалану ережелеріне сәйкес, қол электр машиналарын басқаруға рұқсат етілген адамдарда электр қауіпсіздігі бойынша I топ және қауіптілігі жоғары үй-жайларда I класты қол электр машиналарымен жұмыс істеу кезінде II топ болуы керек.

- Электр құралымен жұмыс істеу үшін жұмыскерлерге негізгі кәсібі бойынша арнайы киімнен басқа мынадай жеке қорғаныш құралдары тегін берілуі тиіс: қорғаныш көзілдірігі; дірілді оқшаулайтын қолғаптар; шуға қарсы дулығалар, құлаққаптар немесе тығындар; диэлектрлік жеке қорғаныш құралдары (қолғаптар, боттар, галоштар, кілемшелер).

Электрлендірілген құралмен жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік талаптары

- ❖ Электр құралдары мен қол электр машиналары ГОСТ талаптарын қанағаттандыруы керек.
- ❖ Электр тогымен зақымдану қаупі жоғары үй-жайларда және үй-жайлардан тыс I класты электр құралдарымен және қол электр машиналарымен жұмыс істеуге электр қауіпсіздігі бойынша II-ден төмен емес тобы бар қызметкерлер жіберіледі.
- ❖ Қосалқы жабдықты (трансформаторларды, жиілікті түрлендіргіштерді, қорғау-ажырату құрылғыларын және т.б.) желіге қосуды және оны ажыратуды III-тен төмен емес топтағы электр техникалық қызметкер жүргізеді.

Қол электр машиналарымен, қол шамдарымен және электр құралдарымен жұмыс істеу алдында жүргізу керек:

- ❖ Бөлшектерді бекітудің толықтығы мен сенімділігін тексеру;
- ❖ Кабельдің (баудың), оның қорғаныш түтігінің және штепсель айырының жарамдылығын; корпусының оқшаулау бөлшектерінің, щетка ұстағыштардың тұтқалары мен қақпақтарының бүтіндігін, қорғаныш қаптамаларының болуын және олардың жарамдылығын сырттай қарап тексеру;
- ❖ Ажыратқыш жұмысының анықтығын тексеру;
- ❖ Бос жүрістегі жұмысты тексеру.
- ❖ I класты машиналарда, бұдан басқа, жерге тұйықтау тізбегінің жарамдылығын тексеру (машина корпусы мен штепсель айырының жерге тұйықтау түйіспесі арасында).
Ақаулары бар қол электр машиналарын, қол шырақтарын, электр құралдары мен оларға қосалқы жабдықтардың жұмыс істеуі үшін берілуіне тыйым салынады..
Қандай да бір ақаулар анықталған жағдайда қол электр машиналарымен немесе қол электр шамдарымен жұмыс дереу тоқтатылады.

Электр құралдары мен қол электр машиналарын пайдаланатын тұлғаларға тыйым салынады:

- ❖ Қол электр машиналары мен электр құралдарын, ең болмағанда, қысқа уақытқа басқа тұлғаларға беруге;
- ❖ Қол электр машиналары мен электр құралдарын бөлшектеуге және қандай да бір жөндеу жұмыстарын жүргізуге (осы электр құралы немесе қол электр машинасы сияқты, штепсельдік қосылым сымдары және т. б.);
- ❖ Қол электр машинасының немесе электр құралының сымын ұстауға немесе айналмалы кескіш құралға тигізуге;
- ❖ Қолмен электр машинасы толық тоқтағанға дейін жұмыс кезінде жоңқаларды немесе үгінділерді қолмен алып тастауға;
- ❖ Бүйірлік баспалдақтармен жұмыс жасаңыз. Бұл жұмыстарды орындау үшін берік ормандар немесе мінбелер орнатылуға тиіс;
- ❖ Қазандық барабандарының, металл резервуарлардың және т. б. ішіне тасымалды трансформаторлар мен жиілік түрлендіргіштерін кіргізуге;
- ❖ Қол электр машиналары мен электр құралдарын қараусыз қалдыруға және электр желісіне қосуға .

Электр қондырғыларында жұмыс істеуге арналған **слесарлық-монтаждық құралдардың** оқшаулағыш тұтқалары болуы тиіс.

Тасымалданатын электр аспабымен жұмыс істеуге электр қауіпсіздігі бойынша екінші біліктілік тобы бар тұлғалар жіберіледі.

Қауіптілігі жоғары емес үй - жайларда кернеуі 220 В-тан аспайтын электр құралы, ылғалдылығы жоғары, температурасы жоғары, тоқ өткізгіш едендері бар үй-жайларда кернеуі 36 В-тан аспайтын электр құралы қолданылады..

Электр құралы желіге штепсельдік қосылым арқылы қосылуы және жерге тұйықталуы тиіс.

Штепсельдік қосылым болмаған жағдайда электрик электр құралын қосады.

Бағаналар мен тіректерге көтерілуге арналған **тырнақтар** 135 кг статикалық жүктемемен сыналуы керек, әр 6 айда оларға таңба жасалуы керек.

Механикаландырылған, пневматикалық, электрлендірілген құрал-саймандардың көмегімен жалғамалы сатылардан жұмыс жүргізуге тыйым салынады

**Тақырып
Баспалдақтармен жұмыс істеу кезіндегі
қауіпсіздік талаптары.**

Баспалдақтарға қойылатын қауіпсіздік талаптары

- Эксплуатациядағы барлық сатыларда түгендеу нөмірі, келесі сынақтың күні, цехқа (учаскеге және басқаға) тиесілігі көрсетілуі тиіс: ағаш және металл сатыларда - адырналарда, арқан сатыларда - оларға бекітілген биркаларда.
- Баспалдақтарды бояулармен бояуға жол берілмейді.
- Баспалдақтардың металл бөлшектері тоттан тазартылады, майсыздандырылады және бекіту бөліктерінен басқа барлығы қара түске боялады. Жуғыштар, экрандардың бастары мен бұрандалар түссіз лакпен жабылады.
- Ағаш баспалдақтардың сатылары адырнаға кесіледі және әрбір 2 м сайын диаметрі кемінде 8 мм кергіш болттармен бекітіледі..
- **Бекітілген ағаш баспалдақтардың ұзындығы** 5 м-ден аспайды, олардың дизайны тиісті мемлекеттік стандарттардың талаптарына сәйкес келуі керек.
- Пайдалану алдында ағаш баспалдақтар 2 минут ішінде пайдалану жағдайындағы сатылар аралығының ортасындағы сатылардың біріне қоса берілген 120кг (1,2 кН) статикалық жүктемемен сыналады. Металл сатылар статикалық жүктемемен 200кг (2 кН), секцияның жоғарғы сатысына (төменгі) 5 минут бойы сыналады. Бұл ретте алмалы-салмалы жылжымалы баспалдақтың механикалық беріктігін төмендететін деформацияға, жарықтарға және басқа да зақымдануларға жол берілмейді.

Баспалдақтарға қойылатын қауіпсіздік талаптары

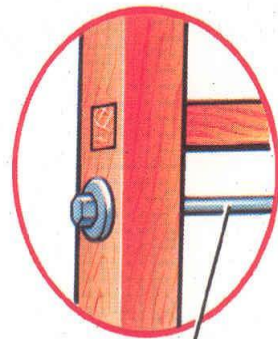
- Ағаш баспалдақтарды қарау кезінде олардың техникалық талаптарға сәйкестігіне, ағаштың жай-күйіне, жабындарды сіндіру сапасына назар аударыңыз.
- Сатылар мен адырнадағы сызаттардың ұзындығы 100 мм-ден аспайтын және тереңдігі 5 мм-ден аспайтын болуына жол беріледі, бұл ретте жарықтар адырнаны және При осмотре деревянных лестниц обращать внимание на соответствие их техническим требованиям, на состояние древесины, на качество пропитки покрытий.
- Трещины в ступеньках и тетиве допускаются длиной не более 100 мм и глубиной не более 5 мм. баспалдақ сатыларын әлсіретпейді. Бітеуішпен, желімдеу немесе басқа тәсілмен жарықтарды немесе сынықтарды қандай да бір бітеуге жол берілмейді.
- Металл сатыларды қарау кезінде тораптардың деформациясы, металда жарықтар, қылаулар, өткір жиектер, сатылардың адырналарға бекітілуінің бұзылуы жоқтығына көз жеткізеді.
- Арқан баспалдақтарын қарау кезінде арқанның ажырауы, кесілуі, бос учаскелері жоқ екеніне, адырналардың тораптарды босатпай баспалдақтармен сенімді байланғанына, қармауыштардың сым бандаждармен тартыла отырып арқанмен берік бекітілгеніне көз жеткізеді.
- Барлық жылжымалы баспалдақтар мен сатылар дайындау және күрделі жөндеуден кейін, пайдалану процесінде мерзімді түрде статикалық жүктемемен сыналады:
 - 1) металл баспалдақтар мен басқыштар-12 айда 1 рет;
 - 2) ағаш баспалдақтар мен басқыштар - 6 айда 1 рет;
 - 3) Аспалы арқан баспалдақтар - 6 айда 1 рет.
- Баспалдақтар мен сатыларды мерзімді тексеру және сынау күні мен нәтижелері такелаж құралдарын, механизмдер мен айлабұйымдарды есепке алу және тексеру журналында тіркеледі.
- Барлық баспалдақтар мен сатыларды қолдану алдында жұмыс жүргізуші журналға жазбай тексереді.
- Баспалдақтар құрғақ үй-жайларда олардың кездейсоқ механикалық зақымданулары болмайтын жерлерде сақталады.

ДОПУСКАЕМАЯ ВЫСОТА ДЕРЕВЯННЫХ ЛЕСТНИЦ

5 м

На лестнице наносится надпись:
- о принадлежности цеху;
- порядковый номер;
- дата следующего испытания.

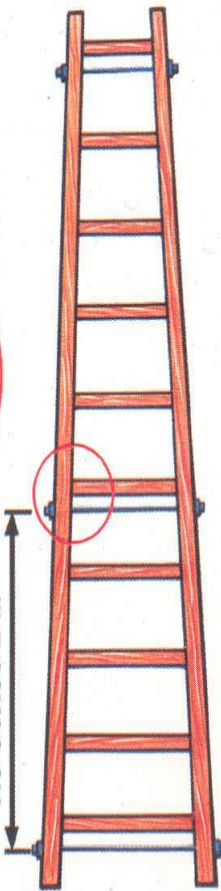
Окрашивать
деревянные
лестницы
ЗАПРЕЩЕНО

Стяжной болт

Перед работой
убедитесь, что
не истек срок
испытания
лестницы

Не более 2 м

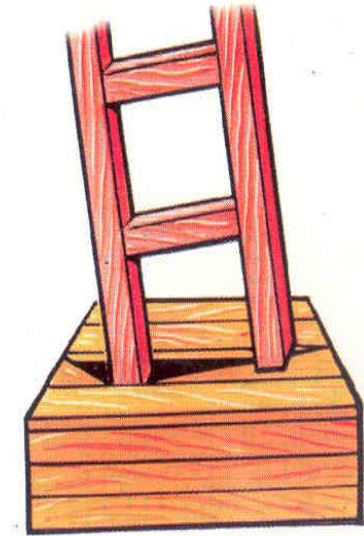
ПЕРИОДИЧНОСТЬ ИСПЫТАНИЙ:
Металлических..... 1 раз в год
Деревянных 1 раз в 6 месяцев

- Бекітілген ағаш баспалдақтардың ұзындығы 5 м-ден аспайды, олардың дизайны тиісті мемлекеттік стандарттардың талаптарына сәйкес келуі керек.

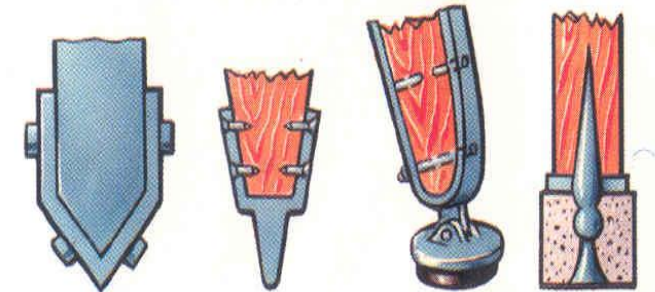
- Пайдалану алдында баспалдақтар 2 минут ішінде пайдалану жағдайындағы баспалдақ аралығының ортасындағы сатылардың біріне қоса берілген 120 кг статикалық жүктемемен сыналады..

- Жапсарлас баспалдақтар мен сатылар жұмыс кезінде олардың жылжу және аударылу мүмкіндігін болдырмайтын құрылғылармен жабдықталады. Жапсарлас баспалдақтар мен сатылардың төменгі ұштарында жерге орнату үшін өткір ұштықтары бар, ал баспалдақтарды тегіс беттерде (паркет, металл, плитка, бетон және т.б.) пайдаланған кезде тайғанамайтын материалдан жасалған башмақтар болуы тиіс.

НЕ СТАВЬ ЛЕСТНИЦУ НА ШАТКОЕ ОСНОВАНИЕ

НЕ ИСПОЛЬЗУЙТЕ ЛЕСТНИЦЫ БЕЗ НАКОНЕЧНИКОВ

При работе с лестниц на высоте 1,3 м и более, если заняты обе руки, используйте предохранительный пояс

- 1,3 м-ден астам биіктікте жапсарлас баспалдақпен жұмыс істеу кезінде құрылыс конструкциясына немесе баспалдаққа бекітілген сақтандыру белдігін, ол құрылыс конструкциясына бекітілген жағдайда қолдану керек.

Тасымалды баспалдақтар мен сатыларда келесі жұмыстарды орындауға жол берілмейді:

айналмалы жұмыс істейтін машиналардың, транспортерлердің жанында және үстінде;

қол машиналары мен оқ-дәрі құралдарын пайдалана отырып;

газбен және электрмен дәнекерлеу;

сымдарды керу және ауыр бөлшектерді биіктікте ұстау арқылы.

Приставная металлическая лестница высотой более 5 м ограждается перилами, если угол ее установки не более 75°

Мұндай жұмыстарды орындау үшін шарбақпен қоршалған алаңдары бар ормандарды, мінбелерді және баспалдақтарды пайдалану керек..

КРОВЕЛЬНЫЕ РАБОТЫ

Если уклон крыши круче 20° или она не рассчитана на вес работающих, используйте ходовой трап

Металлические лестницы высотой более 5 м должны иметь дуговое ограждение

Шаг элементов дугового ограждения

Тақырып 2.6 Кәсіпорын аумағына қойылатын қауіпсіздік талаптары

Кәсіпорындар аумағына, ғимараттар мен құрылыстарға қойылатын талаптар

- ❖ Кәсіпорын аумағында жұмысшылардың қауіпсіз және ыңғайлы қозғалысы үшін тротуарлар немесе өтпелі галереялар орнатылуы керек.
- ❖ Өтетін кәсіпорынның жанында және барлық цехтарда (бөлімшелерде) кәсіпорын мен цехтардың аумағы бойынша жаяу жүргіншілер қозғалысының схемасы ілінуі тиіс.
- ❖ Кәсіпорынның аумағы таза ұсталуы және өндіріс қалдықтарынан жүйелі түрде тазартылуы тиіс. Жазғы уақытта жолдар, жаяужолдар және өтпе жолдар сумен суарылуы, ал қысқы уақытта қар мен мұздан тазартылуы тиіс. Көктайғақ кезінде жолдар мен тротуарларға құм, ұсақ шлак немесе басқа да осындай материалдар себілуі тиіс.
- ❖ Кәсіпорын аумағында ашық және қоршалмаған шұңқырлардың, арықтардың, орлардың, құдықтардың болуына жол берілмейді. Технологиялық мақсаттар үшін немесе құрылыс немесе жөндеу жұмыстарын жүргізуге байланысты орнатылатын шұңқырлардың, орлардың, орлардың, люктердің, құдықтардың, егер олар жұмыс шарттары бойынша ашық болса, биіктігі кемінде 1,0 м қоршауы, ал тәуліктің қараңғы уақытында жарықтандырылуы тиіс. Арықтар, орлар мен шұңқырлар арқылы өтетін жерлерде таяныштармен қоршалған өтпелі көпірлер орнатылуы тиіс.
- ❖ Опырылыстары жоқ кәсіпорындар аумағындағы бассейндер биіктігі кемінде 1,0 м таяныштармен қоршалуы тиіс.
- ❖ Өндірістік үй-жайлар таза ұсталуы тиіс. Әрбір цехта едендерді және басқа да құрылыс конструкцияларын, жұмыс алаңдарының жабдықтарын, сатыларды, өтпе жолдар мен өтпе жолдарды өндірісті ескере отырып жинаудың белгілі бір тәртібі белгіленуі тиіс.
- ❖ Жұмыс орындарын, үй-жайлардан өту жолдарын, шығу жолдарын, өртке қарсы жабдыққа, өрт сөндіру және байланыс құралдарына кіру жолдарын үйіп тастауға тыйым салынады.
- ❖ Ғимараттардың шатыры шаңнан, мұздан және қардан тазалануы тиіс.
- ❖ Ғимараттар мен құрылыстар жарамды күйде ұсталуы тиіс.

Кәсіпорындар аумағына, ғимараттар мен құрылыстарға қойылатын талаптар

Ауыз су қондырғыларын жұмыс орындарынан көлденеңінен 75 м – ден аспайтын және жұмыс орындарынан тігінен 10 м-ден аспайтын қашықтықта орналастыру керек. Апаттар мен жазатайым оқиғалардың алдын алу үшін жұмыс істеп тұрған машинаны, механизмді, ең болмағанда, қысқа уақытқа қараусыз қалдыруға тыйым салынады. Жұмыс орнынан кетіп, машинаны, механизмді, машинаны тоқтату керек. Машиналарға, станоктарға жақындауға және оларды іске қосуға немесе жұмысы бойынша станоктар мен машиналарға тікелей қатысы жоқ жұмысшыларға тазалауға тыйым салынады. Машиналарда, станоктарда жұмыс істейтіндердің назарын аударуға және олардың жұмыс істеуіне кедергі жасауға тыйым салынады. Машинаның ақаулықтары немесе бұзылулары байқалған кезде аварияны немесе қауіпті болдырмау үшін станокты мұны байқаған және жұмыс істеу ережелерін білетін әрбір жұмысшы оған рұқсат сұрамай, машинаны, машинаны және т.б. дереу тоқтатуы тиіс. Болған жағдай туралы шеберге дереу хабарлау керек. Жоңқаларды станоктан алып тастау арнайы құралдармен (ілгектер, щеткалар) жүргізілуі тиіс. Жоңқаны жалаң қолмен жинауға тыйым салынады және жұмыс істеп тұрған станокта жол берілмейді. Едендердегі, өтпелердегі, көпірлердегі, алаңдардағы барлық тесіктер 0,6 м биіктікте орналасқан, төменде биіктігі 0,14 м тұтас бортпен жабдықталған биіктігі кемінде 1 м таяныштармен қоршалуы тиіс.

Тақырып 2.5
Жабдықтарға, ғимараттарға,
құрылыстарға қойылатын қауіпсіздік
талаптары.

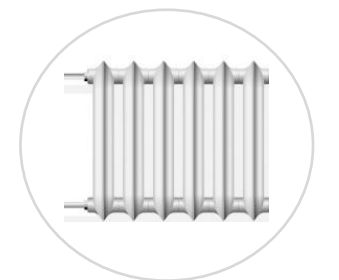
Ғимараттарды жылыту, желдету және ауаны баптау.

Өндіріс процесінде жобада қарастырылған барлық негізгі сору-сыртқа тарату және аспирациялық желдету қондырғыларының үздіксіз жұмысы қамтамасыз етілуі тиіс. Желдеткіш жүйелері ақаулы болған кезде жұмысы улы, жарылыс-өрт қауіпті немесе өрт қауіпті заттардың бөлінуімен сүйемелденетін технологиялық жабдықты пайдалануға тыйым салынады.

Әр кәсіпорында мыналарды қамтамасыз ететін қызмет құрылуы керек желдету жүйелерінің қалыпты және үздіксіз жұмысы, жөндеу және олардың пайдаланылуын бақылау.

Аспирациялық қондырғылар шараларды (ШРК), белгіленген нормаларды қамтамасыз етуі тиіс. Өндірістік үй-жайлардағы ауаны қауіпті және зиянды заттармен ластау көздері болып табылатын көлік құралдары мен жабдықтарды пайдалану, аспирациялық құрылғыларсыз тыйым салынады.

Қауіптілігі жоғары және аса қауіпті үй-жайларда тасымалданатын электр шамдарының кернеуі 12 В-тан аспауы тиіс, су құрамдарымен әктеу немесе бояу жүргізілетін үй-жайларда кернеуі 12 В-тан жоғары электр сымдары жұмыстарды орындау уақытында ажыратылуы тиіс.

Қауіптілігі жоғары емес үй - жайларда кернеуі 220 В жоғары емес электр аспабы, ылғалдылығы жоғары, температурасы жоғары, тоқ өткізгіш едендері бар үй-жайларда кернеуі 42 В жоғары емес электр аспабы қолданылады.

Кернеуі 42 Вольттан жоғары тасымалданатын шамдарды (шырақтарды) пайдалануға тыйым салынады.

Шамдарды, терезелерді және т.б. әйнектеу тұрақты тазалықта ұсталуы және тазартылуы тиіс. Шаң, түтін, күйе аз бөлінетін үй – жайларда –жылына кемінде 2 рет, ал едәуір бөлінетін үй-жайларда-жылына кемінде 4 рет. Шамдар жоғарыда көрсетілген жағдайларда бірінші жағдайда айына кемінде 2 рет, ал екінші жағдайда айына кемінде 4 рет тазартылуы тиіс.

Барлық жұмыс орындары мен өту жолдары санитарлық нормаларға сәйкес жарықтандырылуы тиіс. Жабдық пен өндірістік үй-жай элементтері (қабырға, баған және т.б.) арасындағы өту жолдарының ені кемінде 1 метр, ал жарықтағы өту жолының биіктігі 1,8 метр болуы тиіс.

Кәсіпорындарды, ғимараттар мен құрылыстарды жабдықтауға қойылатын талаптар

- *Үй-жайларда мыналар көзделеді::*
- басқару қалқандарына қызмет көрсету фронты бойынша ені 2,0 метрден кем емес алаңдар (тұрақты жұмыс орындары болған кезде) ;
- ені кемінде 1,0 метр жабдыққа тұрақты қызмет көрсетуге арналған алаңдар;
- ені кемінде 0,8 метр жабдықтарға мерзімді қызмет көрсетуге арналған алаңдар;
- жабдыққа барлық жағынан қызмет көрсету кезінде оның айналасындағы алаңның ені тиісінше 1,0 және 0,8 метр болады.
- Темір жол құрамдары мен ауыр жүк автомобильдерінің кіруіне арналған цех ғимараттарындағы ойықтар көлік құралдарының кіруіне және шығуына рұқсат беру немесе тыйым салу үшін жарық сигнализациясымен, көлік қозғалысы туралы хабарлау үшін дыбыс сигнализациясымен жабдықталады.
- Қызмет көрсетуші персоналдың тұрақты болуы көзделетін үй-жайларды немесе тұрақты қызмет көрсетуді талап ететін жабдықты жарылыс-өрт қауіпті және қауіпті заттарды пайдаланатын агрегаттардың астына орналастыруға жол берілмейді..
- Өрт, жарылыс қаупі бар ұнтақты материалдар өндірісі орналасқан үй-жайлардың конструктивтік элементтері үшін шаң жиналатын қабырғалардан шығып тұратын жазықтықтарға жол берілмейді.
- Осы үй-жайлардағы қабырғалар мен басқа да қол жеткізу қиын орындар (ауа өткізгіштер, металл конструкциялары) үшін оларды шаңнан тазарту мүмкіндігін қамтамасыз ететін әрлеу көзделеді.
- Жарылыс-өрт қауіпті және қауіпті заттар тасымалданатын галереялар қарама - қарсы жағынан орналасқан кемінде екі кіру-шығу жолдарымен жабдықталады. Есіктер сыртқа қарай ашылады және ішкі тиектері болмайды.
- Жарылыс-өрт қауіпті және қауіпті заттар тасымалданатын галереялар ауа тіреуіші бар сору-сыртқа тарату желдеткішімен жабдықталады.

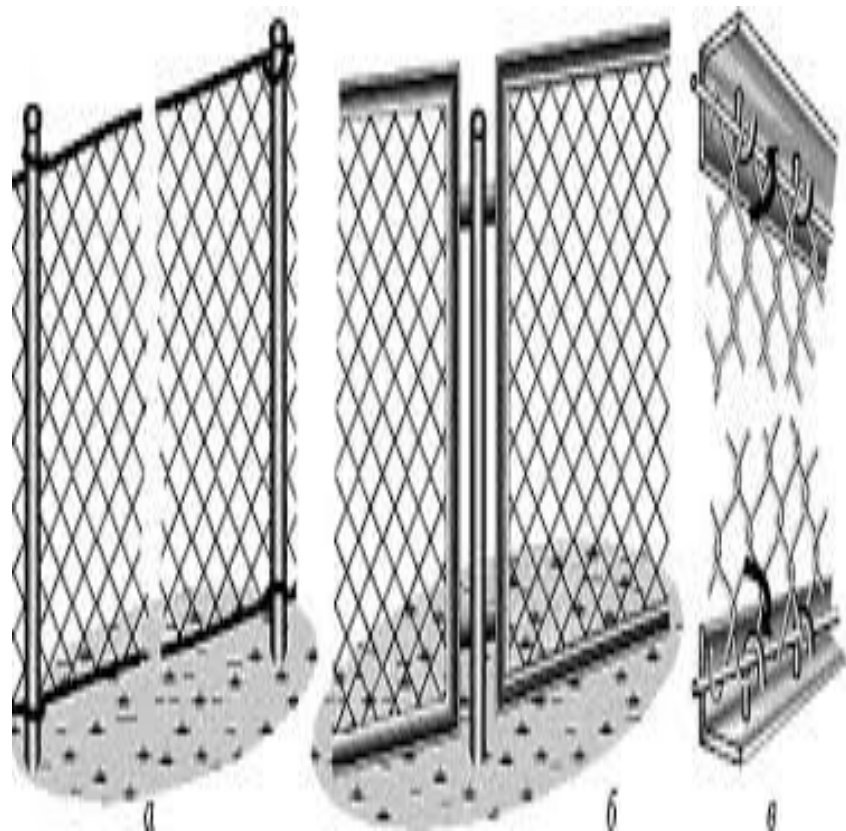
- 1) Техникалық құрылғылардың қозғалмалы бөліктері **қоршалады**. Қоршауы функционалдық мақсатына қарай жол берілмейтін жылжымалы бөліктер және 2,5 метрден астам биіктікте орналасқан және қауіп төндірмейтін жылжымалы бөліктер бұған жатпайды.
- 2) Қоршауы алынған немесе ақаулы техникалық құрылғылардың жұмысына **жол берілмейді**.
- 3) Еден деңгейінен **2,5 метрге дейінгі** (қоса алғанда) биіктікте орналасқан немесе жұмыс алаңдарынан кездейсоқ жанасу үшін қолжетімді жабдықтың барлық ашық қозғалатын бөліктері, қоршауы функционалдық мақсатына жол берілмейтін бөліктерді қоспағанда, қоршалады. Қоршаулар тұтас металл немесе торлы етіп орындалады. Торлы қоршау ұяшықтарының мөлшері жобалау құжаттамасында айқындалады. *Немесе қоршау тор өлшемі 20 x 20 мм тұтас немесе торлы болуы тиіс.*
- 4) Егер техникалық құрылғылардың атқарушы органдары адамдар үшін қауіп төндіретін және қоршала алмайтын жағдайларда, техникалық құрылғыны жұмысқа қосу туралы ескертетін **сигнализация**, энергиямен жабдықтау көздерінен тоқтатуға және ажыратуға арналған құралдар көзделеді.
- 5) Тісті, белдікті және тізбекті берілістер тұтас алмалы-салмалы қоршаумен жабдықталады. Жылжымалы жабдықтың элементтеріне кіруді болдырмайтын алмалы-салмалы қоршаулар, сондай-ақ қоршауларда орнатылатын есіктер қоршаудың қорғаныш жағдайында ғана оның жұмысын қамтамасыз ететін жабдықты іске қосу құрылғылары бар автоматты бұғаттаулары болуы тиіс.
- 6) Техникалық құрылғылар қоршауының жарамдылығы **ауысым сайын** тексеріледі. Анықталған ақаулар жойылады.
- 7) Техникалық құрылғылардың жұмысы кезінде жылжымалы бөліктер мен қоршауларды жөндеуге, қолмен тазалауға немесе бекітуге **жол берілмейді**.

- 8) Жөндеу үшін қоршауды алуға техникалық **құрылғылар толық тоқтағаннан кейін** рұқсат етіледі. Жөндеуден, байқаудан, тазалаудан кейін іске қосуға қоршауды орнына орнатқаннан және оның барлық бөліктерін бекіткеннен кейін жол беріледі.
- 9) жабдықтың қозғалмалы, айналмалы бөліктерінің артына кіруге және қол астындағы құралдарды айналу аймағына қосуға **жол берілмейді**.
- 10) үй-жайдың еден деңгейінен 2,0 метр және одан астам биіктікте (жоспарлау белгісі) орналасқан қосалқы жабдыққа, құбыр арматурасына, жылыту және желдету агрегаттарына қызмет көрсету үшін стационарлық алаңдар және оларға арналған баспалдақтар көзделеді.
- 11) Қашықтықтан басқаруы бар жоғарыда көрсетілген **құрылғыларға қызмет көрсету және жөндеу** үшін жылжымалы алаңдарды, сатыларды, мұнараларды немесе аспалы бесіктерді қарастыруға жол беріледі.
- 12) ғимараттан тыс орналасқан **алаңдар мен баспалдақтар** қысқы уақытта қар мен мұздан тазартылады, ал мұз қатқан кезде тайғанауға қарсы материал себіледі.
- 13) жарылыс, өрт қауіпті, қауіпті және зиянды заттарды пайдаланатын агрегаттардың жұмыс алаңдары үшін кемінде екі кіру - шығу жолы көзделеді.

- 1) Қышқылдарға, сілтілерге, басқа да агрессивті заттарға, бу құбырларына арналған құбырларды жұмыс алаңдарының, өту жолдарының және жұмыс орындарының үстіне төсеуге **жол берілмейді**.
- 2) Технологиялық құбыржолдарды әкімшілік-шаруашылық және тұрмыстық үй-жайлар, электр қондырғыларының, бақылау - өлшеу аспаптары мен автоматиканың (бұдан әрі-БӨАЖА) үй-жайлары, желдеткіш камералары мен жылу пункттері арқылы төсеуге **жол берілмейді**.
- 3) Кез келген құбыржолдарды түтін құбырлары, боров және басқа да осындай құрылғылар арқылы төсеуге **жол берілмейді**.
- 4) Ғимаратқа құбыржолдардың кірмелерінде бекіткіш реттеуші арматура орнатылады.

- 1) Технологиялық құбыржолдардың тиек құрылғылары нөмірленген және шеткі жағдайының "ашық" - "жабық" көрсеткіштері бар. Бекіту құрылғыларында және басқа белгілерде көрсетілген нөмірлер коммуникациялардың технологиялық схемасындағы нөмірлер мен белгілерге сәйкес келеді.
- 2) жарылыс, өрт қауіпті немесе қауіпті заттарды тасымалдайтын технологиялық құбыржолдар үшін фитингтері мен бітеуіштері бар штуцер құбыржолының бастапқы және соңғы нүктелерінде оларды инертті газбен немесе су буымен үрлеу үшін, сумен немесе ерітінділермен шаю үшін көзделеді.
- 3) қысымдағы құбыржолдарда, сиретудегі жарылыс-өрт қауіпті немесе қауіпті заттарды тасымалдайтын құбыржолдарда кез келген жөндеу түрлерін жүргізуге **жол берілмейді**.

- 1) Жылыту жүйелері мен желдету қондырғылары жарамды күйде ұсталады және технологиялық регламентке және жоспарлы-мәжбүрлі жөндеу кестесіне сәйкес **тексеріледі және жөндеуден өтеді.**
- 2) Арнайы киімдерді, арнайы аяқ киімдерді және басқа да заттарды жылыту аспаптарында, электр калориферлерінде және басқа да жылыту аспаптарында кептіруге **тыйым салынады.**
- 3) Желдету камерасында желдету қондырғысының сызбасы, есіктерге желдету қондырғысының қалыпты пайдаланылуын қамтамасыз ететін бақылау тұлғасы көрсетілген камера-тақтайша ілінеді.
- 4) Желдету камераларының үй-жайларын қойма үй-жайларына пайдалануға немесе оларды бөгде заттармен бөгеуге **жол берілмейді.**
- 5) Сумен жанасу кезінде жарылыспен ыдырайтын немесе тұтанатын, жарылыс қаупі бар немесе улы газдар бөлінетін заттар өндірілетін, пайдаланылатын немесе сақталатын үй-жайлардағы сумен жабдықтау, кәріз және жылыту жүйелерінің құрылғысы осы қауіпті заттарға судың түсу **мүмкіндігін болдырмайды.**
- 6) Киімнің тұтануы немесе химиялық күйіктер болуы мүмкін өндірістік үй-жайларда фонтандар, крандар, раковиналар немесе өзіне-өзі көмек көрсету ванналары, авариялық себезгілер орнатылады.
- 7) Кәріз желілері мен құдықтарды тексеру және тазалау газға қауіпті жұмыстарды жүргізу тәртібіне сәйкес кестелер бойынша жүргізіледі.
- 8) Сарқынды суларды су қоймаларына жіберу шарттары қолданыстағы санитарлық және экологиялық нормалардың талаптарына сәйкес келеді.

Әр цехта кәсіпорынның бас инженері жоғарыда көрсетілген құлыптары болуы керек алынбалы қоршаулары бар жабдық элементтерінің тізімін жасап, бекітуі керек. Жаңадан салынып жатқан және реконструкцияланып жатқан объектілерде бұл бұғаттаулар жобада көзделуге тиіс.

Қоршау осы жабдықтың құрамдас бөлігі болуы керек және жобаға сәйкес келуі керек. **Қоршауы ақаулы немесе ол болмаған кезде жабдықтар мен механизмдердің жұмыс істеуіне тыйым салынады.**

Қоршаулардың жарамдылығы ауысым сайын тексерілуі тиіс. Анықталған ақаулықтар дереу жойылуы тиіс.

Жабдық жұмыс істеп тұрған кезде қозғалмалы бөліктер мен қоршауларды жөндеуге, **қолмен тазалауға және бекітуге тыйым салынады.**

Жабдықты жөндеу үшін қоршауды алуға механизмдер толық тоқтағаннан кейін ғана рұқсат етіледі.

Механизмдерді жөндеуден, байқаудан және тазалаудан кейін іске қосуға қоршауды орнына орнатқаннан және оның барлық бөліктерін бекіткеннен кейін ғана рұқсат етіледі.

Тақырып 2.7
Кәсіпорын, бөлімше аумағында, баспалдақ марштары бойынша орын ауыстыру кезіндегі қауіпсіздік талаптары.

Кәсіпорын, бөлімше аумағында, баспалдақ марштары бойынша орын ауыстыру кезіндегі қауіпсіздік талаптары.

Жаяу жүргіншілерге оң жағын ұстана отырып, жаяу жүргіншілер қозғалысына арнайы арналған жаяужолдармен, жолдармен, көпірлермен және өткелдермен ғана жүруге рұқсат етіледі.

Тротуарлар, жаяу жүргінші жолдары болмаған жағдайда, жаяу жүргіншілер көлік құралдарының қозғалысына қарай жолмен (жүру бөлігімен) жүріп, жүру бөлігінің шетімен бір қатармен жүріп өтуі тиіс.

Зауыт аумағында **автокөлік қозғалысының жылдамдығы** жаяу жүргіншілер үшін қауіпсіз болған жағдайда жылдамдығы 20км/сағаттан асатын арнайы машиналарды ("жедел жәрдем", "өрт сөндіру", "авариялық", "газдан құтқару қызметі") қоспағанда, сағатына 20 км- ден аспауы тиіс. Жұмыс жүргізу орындарына жақын көлік қозғалысының жылдамдығы 10км/сағ, тік учаскелерде және бұрылыста 5 км/сағ аспауы тиіс. Автомашиналардың темір жол өтпелері арқылы сағатына 5 км - ден аспайтын жылдамдықпен, өндірістік үй-жайларға кіре берісте сағатына 3 км-ден аспайтын жылдамдықпен жүруіне жол беріледі.

Вагондардан материалдар мен бұйымдарды жерге түсіру кезінде рельстің басынан 2 метр темір жол габаритін сақтау керек. Темір жолдардың габариттерін үйіп тастауға тыйым салынады. Темір жолдарда және олардың жанында жұмыс жүргізу қажет болған жағдайда (жолдарды жөндеу, қоқысты, қарды тазалау және жинау, әртүрлі жүктерді, жабдықтарды тиеу және тиеу және т.б.) темір жол цехының басшылығын хабардар ету және жұмыс орнын екі жағынан белгіленген үлгідегі қызыл тасымалды сигналдармен 50 метрге қоршау қажет.

Зауыт көлігінің жүргізушілеріне автокөлікпен жүруге тыйым салынады:

Ақаусыз дыбыстық сигнал және ақаулы сигнал кезінде.

- ✓ Зауыттың тротуарлары мен жаяу жүргіншілер жолдарымен.
- ✓ Көлік құралының қозғалысы кезінде рульді жіберу.
- ✓ Ұзындығы немесе ені бойынша 0,5 метрден астам шығатын габаритті емес жүктерді тасымалдаушыға.
- ✓ Жүк электрокарларының шанағында, жүк тіркемелерінде адамдармен.
- ✓ Зауыт көлігінің жүргізушілеріне жарамды дыбыс белгісіз және дабыл жарамсыз болғанда автокөлікпен жүруге тыйым салынады.

Т / ж жолдарының жанында келесілерге жол берілмейді:

- Вагондық автотіркегіштердің астынан өтуге.
- Жүріп келе жатқан көлікке (автомашиналар, электрокар, тракторлар, тепловоздар, вагондар және т.б.) жақын автожолдар мен темір жолдарды кесіп өту және жүгіріп өтуге, өйткені бұл ретте тайып кетуге немесе сүрінуге, құлап кетуге және қозғалыстағы көліктің астына түсуге болады.
- Теміржол бойымен, жолдар арасында және жолдардың жанында жүріңіз.
- Қар тазалағыш жұмыс істейтін ауданда, шихта ашық қоймасында және басқа да қауіпті учаскелерде теміржолдар арқылы өтуге.
- Жылжымалы пойыздың жанында жүру және тұру, әсіресе сұйық металды, шлакты және габаритті емес жүктерді тасымалдау, өйткені габаритті емес немесе дұрыс салынбаған жүк вагонға тиіп, құлап кетуі мүмкін, ал сұйық металл немесе шлак шөміштен төгілуі мүмкін.
- Жақын тұрған ажыратылған вагондар арасында жұмысты тоқтату, өту немесе жүргізуге.
- Пойыз қозғалысы кезінде габаритті емес жерлерде немесе тар жолдарда тұруға және өтуге.
- Вагондардың етегінде және шлак таситын шөміштердің лафеттерінде және думпкаларда жүруге.
- Жылжымалы вагондарға, тепловоздарға, лафеттерге және т. б. жармасуға
- Келе жатқан пойызға отыруға және секіруге.

Автомашинада тасымалданатын баллондардың қатарларының арасына арнайы төсемдер салынады. Киіз немесе арқанмен кесілген ұялары бар ағаш блоктар, қалыңдығы кемінде 25 мм болуы керек.

Тақырып 2.8

Тиеу-түсіру жұмыстары, жүктерді тасымалдау кезіндегі қауіпсіздік талаптары (қолмен, айлабұйымдарды қолдана отырып).

Тиеп-түсіру жұмыстары

- **Механикаландырылған тәсілмен.**

- Тиеу-түсіру жұмыстарын ЖКМ (крандар, көтергіштер), электр қаттауыштарды, алмалы-салмалы жүк қармау құрылғылары мен ыдыстарды қолдана отырып, механикаландырылған тәсілмен орындау қажет.
- Тиеу-түсіру жұмыстарындағы операциялық процесте кезекті техникалық куәландырудан өткен ЖКМ (көпірлі электрлі бір арқалықты аспалы крандар, консольді-бұрылмалы крандар, жүк көтергіштер) пайдаланылады.
- Алмалы-салмалы жүк қармау құрылғылары мен ыдыстар жарамды, сыналған, таңбасы, биркасы немесе таңбасы бар және тасымалданатын жүктердің массасы мен сипатына сәйкес болуы тиіс.

- **Қолмен тиеп-түсіру тәсілімен.**

- Жүкті қолмен тиеуді (түсіруді) қолданыстағы заңнамада белгіленген нормалар сақталған кезде орындау керек.
- Тиеу-түсіру жұмыстары жұмыстарды жүргізу кезінде ұйымдастыру, технология және қауіпсіздік жөніндегі талаптарды регламенттейтін нормативтік құқықтық актілер мен пайдалану құжаттарын, ілмектеу схемаларын сақтаған кезде орындалуға тиіс.
- Жүкті тиеу (түсіру) жөніндегі жұмыстарды жүргізу тәсілін таңдау қауіпті және зиянды өндірістік факторлардың жұмыскерлерге жол берілетін әсер ету нормаларының алдын алуды немесе оларды жол берілетін деңгейге дейін төмендетуді көздеуге тиіс:
- тиеу-түсіру жұмыстарын механикаландыру;
- қауіпсіздік талаптарына жауап беретін құрылғылар мен айлабұйымдарды қолдану;
- қолданыстағы нормативтік-техникалық құжаттамаға және пайдалану құжаттарына сәйкес өндірістік жабдықты пайдалану;
- жүктерді, технологиялық ыдыстарды (технологиялық ыдыстарды орналастыру схемасына сәйкес) және көлік құралдарына дұрыс орналастыру және төсеу.

Еңбек заңнамасына сәйкес ауыр салмақты ауыстыру нормаларын жұмыс беруші қолмен белгілейді.

Жүкті қолмен жылжытудан басқа, зембілдер, механикаландырылған арбалар, жүк көтергіш механизмдер де бар.

Ауыр көтеруге арналған құралдар мен керек-жарақтар

Жүк көтергіш жабдық кез келген ықтимал жағдайларда пайдалану үшін жеткілікті сенімді болатындай конструкцияға ие болуы тиіс. Жабдықта қажетті қорғаныс құралдары болуы керек, жақсы қызмет көрсетілуі керек және белгілі бір уақыт аралығында тексерілуі керек. Әрбір жүк көтергіш жабдықта тіркеу нөмірі, жүк көтергіштігі және келесі сынақтардың мерзімі көрсетілген тақтайша болуы тиіс. Жүк көтергіш жабдыққа мыналар жатады:

* лифтілер (лифт кабиналары, платформалар, көтергіш клеттер)

* * көтергіш құрылғылар (крандар, шығырлар, блоктар жүйесі және басқа да қармау құрылғылары)

* көтергіш керек-жарақтар (шынжырлар, белдіктер, ілгектер, қысқыштар, қауғалар және ұқсас жабдықтар).

Жүк көтергіш жабдықты артық жүктеуге болмайды. Егер кез-келген бөлік шамадан тыс жүктелсе, онда басқа маңызды бөліктер жойылып, сайып келгенде сәтсіздікке ұшырайды. Бұл тозуды кейде анықтау оңай емес. Жазатайым оқиғаларды тергеу көбінесе жабдықтың дұрыс жұмыс істемеуін анықтайды.

Көтергіш құрылғылар мен керек-жарақтарды қолдана отырып, жүк көтеру операциялары әрқашан апат қаупін тудырады. Ең көп тараған жағдайлары болып табылады:

* көтергіш құрылғылар мен жүктерді бекіту немесе жылжыту кезінде қысуға немесе бастыруға байланысты жарақаттар

* жүктеме жерге немесе еденге түскен кезде қысылуға байланысты жарақаттар

* шынжырлар немесе жіптер үзілген кезде болатын жарақаттар

* заттардың құлауынан болатын жарақаттар, мысалы, жүктің бір бөлігі немесе бүкіл жүк құлаған кезде

* шамадан тыс жүктеме салдарынан кранның сынуы.

Жүктерді көтерумен, крандармен жұмыс істейтін жұмысшылар шлемді, аяқ киімді, қолғапты қоса алғанда, жеке қорғаныш құралдарымен қамтамасыз етілуі тиіс.

Тақырып 2.9

Төмен және жоғары температура жағдайында ашық ауада жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік талаптары.

Өндірістік үй-жайларда төмен температура жағдайында ашық ауада жұмыс жүргізу кезінде келесі талаптарды ескеру қажет:

- жеке қорғаныш құралдары мен арнайы киімдердің болуы;
- организмнің жылу жағдайын қалыпқа келтіру мақсатында регламенттелген үзілістер (суықта үздіксіз болу уақыты мен жылыту уақытының кезектесуі) ;
- жұмыс күнін қысқарту;
- демалуға және жылытуға арналған үй-жайдың болуы, температурасы 40°С-тан аспайтын аяқ-қолды жылытуға арналған құрылғылардың болуы.

Дененің жылу жағдайын тездетіп қалыпқа келтіру және салқындату жылдамдығын төмендету мақсатында жылыту үй-жайында суықта болған кейінгі кезеңде сыртқы жылы киімді шешіп алу керек;

- ауа температурасы - 30°С - тан төмен болған кезде тұрақты жүрумен, ұсақ (1 кг-ға дейін) бұйымдарды немесе заттарды тұрып немесе отырып, орын ауыстырумен байланысты және белгілі бір физикалық кернеуді талап ететін энергия шығыны 151-200 ккал/сағ болатын физикалық жұмысты орындауды жоспарлау ұсынылмайды, ауа температурасы -40°С-тан төмен болған кезде бет пен жоғарғы тыныс алу жолдарын қорғауды көздеген жөн.

Адамның жалпы және жергілікті салқындауы оның қозғалтқыш белсенділігінің өзгеруіне ықпал етеді, үйлестіруді және дәл операцияларды орындау қабілетін бұзады, ми қыртысында тежегіш процестерін тудырады және патологияның дамуына ықпал етеді.

Өндірістік үй-жайларда және ашық аумақта жоғары температура жағдайында жұмыс жүргізу кезінде мынадай талаптарды ескеру

қажет:

- жеке қорғаныш құралдарының (бас киімдер, күннен қорғайтын көзілдіріктер) және арнайы киімдердің болуы;
- салқындатылған үй-жайда немесе қалыпты температурасы бар үй-жайда (24-25 °С деңгейінде) 15-20 минут регламенттелген үзілістер;
- өндірістік үй-жайларды желдету;
- жұмыс күнін қысқарту;
- ауыз су режимін сақтау (су мен сусындардың температурасы 12-15 °С болуы керек);
- мүмкіндігінше, ауыз сумен ішер алдында мұқият жуылған жемістер мен көкөністерді пайдалану;
- жұмыс ауысымы ағымында салқын сумен душ;
- емдік-профилактикалық тамақтану-шырындар, витаминделген сусындар, сүт – қышқыл сусындар, оттегі-ақуыз коктейльдері-термен бірге тұз бен микроэлементтердің жоғалуын өтеу үшін.

Жұмыстарды ашық ауада, 37°С жоғары температурада, бұл жұмыстарды таңертең немесе кешке ауыстыру ұсынылмайды. Микроклимат көрсеткіштері бойынша сыртқы ауа температурасы 37°С-тан жоғары болған кезде жұмыс істеу қауіпті (экстремалды) болып табылады.

1. Жұмыстың жекелеген түрлерінде жұмыскерлерге өндіріс пен еңбек технологиясына және оларды ұйымдастыруға байланысты ауысымішілік үзілістер беріледі, олар жұмыс уақытына қосылады. Егер Қазақстан Республикасының заңнамасында өзгеше белгіленбесе, осы жұмыстардың түрлері, мұндай үзілістердің ұзақтығы мен оларды беру тәртібі ұжымдық шартта немесе жұмыс берушінің актілерінде айқындалады.
2. Жылдың суық немесе ыстық мезгілінде ашық ауада, жабық жылытылмайтын үй-жайларда жұмыс істейтін, сондай-ақ тиеу-түсіру жұмыстарында жұмыс істейтін жұмыскерлерге жылыну не салқындату және демалу үшін жұмыс уақытына қосылатын арнайы үзілістер беріледі. Жұмыс беруші жұмыскерлерді жылытуға, суытуға және демалуға арналған үй-жайларды жабдықтауды қамтамасыз етуге міндетті.

Назарларыңызға рақмет!
